

Osnovna škola „Heroj Janko Čmelik“

Stara Pazova, Karađorđeva 2

Telefon 022/310-631

E-mail: hjcmelik@mts.rs

ANEKS

Školskog programa

ZA školsku 2017/18. godinu

Septembar, 2017.

Допуна Школског програма
за други и пети разред,
као и програм основи безбедности деце

Правни основ:

- ЗАКОН О ОСНОВАМА СИСТЕМА ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА („Сл. Гласник РС“, бр. 72/2009, 52/2011 и 55/2013)

- члан 69, члан 72, члан 76, члан 80, члан 81

- ЗАКОН О ОСНОВНОМ ОБРАЗОВАЊУ И ВАСПИТАЊУ („Сл. Гласник РС“, бр. 55/2013) члан 23, члан 27, члан 28

-ПРАВИЛНИК О НАСТАВНОМ ПЛАНУ ЗА ПРВИ И ДРУГИ РАЗРЕД ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА ("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 10/2004, 20/2004, 1/2005, 3/2006, 15/2006, 2/2008, 2/2010, 7/2010, 3/2011 - dr. pravilnik, 7/2011 - dr. pravilnici, 1/2013, 4/2013, 14/2013, 5/2014, 11/2014, 11/2016 i 6/2017)

Школски програм је документ на основу којег се остварује развојни план и укупан образовно-васпитни рад у школи.

Школски програм представља основу на којој сваки наставник и стручни сарадник планира и реализује свој рад.

Школски програм омогућава оријентацију ученика и родитеља, односно старатеља у избору школе, праћење квалитета образовно-васпитног процеса и његових резултата, као и процену индивидуалног рада и напредовања сваког ученика.

Школски програм се доноси на основу наставног плана и програма у складу са Законом. Школски програм усваја школски одбор, по правилу, сваке четврте године. Поједини делови школског програма иновирају се у току његовог остваривања.

**NASTAVNI PLAN I PROGRAM ZA DRUGI RAZRED
(DOPUNA PROGRAMA ZA ODELJENJE NA SRPSKOM
NASTAVNOM JEZIKU)**

Red. broj	A. OBAVEZNI NASTAVNI PREDMETI	PRVI RAZRED		DRUGI RAZRED	
		ned.	godišnje	ned.	godišnje
1.	Srpski jezik	5	180	5	180
2.	Strani jezik	2	72	2	72
3.	Matematika	5	180	5	180
4.	Svet oko nas	2	72	2	72
5.	Likovna kultura	1	36	2	72
6.	Muzička kultura	1	36	1	36
7.	Fizičko vaspitanje	3	108	3	108

Red. br.	B. IZBORNI NASTAVNI PREDMETI ³	PRVI RAZRED		DRUGI RAZRED	
		ned.	god.	ned.	god.
1.	Verska nastava/ građansko vaspitanje ⁴	1	36	1	36
2.	Narodna tradicija			1	36
3.	Lepo pisanje	1	36		
4.	Slovački jezik/govor sa elementima nacionalne kulture			2	72
5.	Mađarski jezik/govor sa elementima nacionalne kulture			2	72

SRPSKI JEZIK

Cilj i zadaci

Cilj nastave srpskog jezika jeste da učenici ovladaju osnovnim zakonitostima srpskog književnog jezika na kojem će se usmeno i pismeno pravilno izražavati, da upoznaju, dožive i osposobe se da tumače odabrana književna dela, pozorišna, filmska i druga umetnička ostvarenja iz srpske i svetske baštine.

Drugi razred

Operativni zadaci:

- uočavanje i shvatanje rečenice kao osnovne jezičke kategorije; prepoznavanje i razumevanje glavnih rečeničnih delova;
- upoznavanje sa fonetskim i morfološkim pojmovima prema zahtevima programa;
- savladavanje novih programskih zahteva iz pravopisa;
- ovladavanje tehnikom čitanja i pisanja latinicom;
- motivisanje, podsticanje i usmerenje na čitanje lektire;

- uvežbavanje čitanja naglas; usavršavanje čitanja u sebi u funkciji tumačenja teksta;
- uočavanje i tumačenje bitnih činilaca teksta prema zahtevima programa;
- simultano usvajanje književnih i funkcionalnih pojmova;
- ovladavanje osnovnim oblicima jezičkog izražavanja i dalja usavršavanja i negovanje jezičke kulture;
- sistematsko i dosledno realizovanje programiranih i njima sličnih vežbanja u govoru i pisanju.

Jezik

Gramatika

Rečenica - obaveštenje, pitanje i zapovest. Uočavanje potvrdnih i odričnih rečenica. Obeležja rečenice u govoru (intonacija i pauza) i u tekstu (veliko početno slovo i znaci interpunkcije: tačka, upitnik, uzvičnik).

Prepoznavanje glavnih delova rečenice (predikat, subjekat).

Imenice i glagoli (uočavanje i prepoznavanje). Razlikovanje osnovnih glagolskih oblika za iskazivanje sadašnjeg, prošlog i budućeg vremena; razlikovanje potvrdnih i odričnih glagolskih oblika. Razlikovanje roda i broja imenica.

Glas i slog, samoglasnici i suglasnici; slogotvorno r. Podela reči na slogove u izgovoru (jednostavniji slučajevi).

Pravopis

Upotreba velikog slova u pisanju ličnih imena i prezimena, nadimaka uz lično ime, imena životinja, višechlanih geografskih imena i ulica (jednostavnija rešenja).

Pisanje adrese.

Rastavljanje reči na kraju reda (osnovna pravila).

Pisanje rečice **li** u upitnim rečenicama i rečice **ne** uz glagole u odričnim rečenicama.

Skraćenice za mere (korelacija sa nastavom matematike).

Tačka. Upitnik. Uzvičnik. Dve tačke i zapeta u nabrananju.

Usvajanje latinice - čitanje i pisanje u drugom polugodištu.

Književnost

Lektira

Lirika

Narodna pesma: *Majka Jova u ruži rodila*

Narodna pesma: *Smešno čudo*

Porodične i šaljive narodne lirske pesme - izbor

Jovan Jovanović Zmaj: *Patak i žabe*

Momčilo Tešić: *Prolečno jutro u šumi*

Mira Alečković: *Pesma za mamine oči*

Branko Ćopić: *Bolesnik na tri sprata*

Dušan Radović: *Lepo je sve što je malo*

Stevan Raičković: *Kad počne kiša da pada*

Dragan Lukić: *Škola*

Miroslav Antić: *Tajna*

Ljubivoje Ršumović: *Jednoga dana*

Vladimir Andrić: *Daj mi krila jedan krug*

Dobrica Erić: *Čuo sam*

Izbor iz poezije Ljubivoja Ršumovića i Dobrice Erića

Izbor iz Antologije srpske poezije za decu (priredio Dušan Radović)

Epika

Narodna pesma: *Marko Kraljević i orao*

Narodne pripovetke: *Staro ližno lukavstvo; Sedam prutova*

Narodna priča: *Sveti Sava, otac i sin*

Srpske narodne bajke - izbor

Narodne basne: *Konj i magarac; Lisica i gavran*

Dositej Obradović: *Pas i njegova senka*

Desanka Maksimović: *Slikarka zima*

Grozdana Olujić: *Šarenorepa*

Branko Ćopić: *Doživljaji mačka Toše* (odlomci)

Hans Kristijan Andersen: *Bajke* (izbor)

Jakob i Vilhelm Grim: *Tri brata*

Aleksandar Sergejevič Puškin: *Bajka o ribaru i ribici*

Lav N. Tolstoj: *Vrabac i laste*

Feliks Salten: *Bambi* (odlomak)

Izbor iz narodnog usmenog stvaralaštva (šaljive priče, poslovice)

Drama

Gvido Tartalja: *Zna on unapred*

Dragan Lukić: *Stara slika na zidu*

Aleksandar Popović: *Dva pisma*

Popularni i informativni tekstovi

Izbor iz enciklopedija i časopisa za decu

Čitanje teksta

Uvežbavanje i usavršavanje tehnike čitanja naglas i u sebi s razumevanjem pročitano. Usklađivanje intonacije i tempa čitanja sa prirodom teksta (pripovedanje, opis, dijalog). Postupno i dosledno uvođenje učenika u način vođenja dnevnika o pročitanim knjigama; povremeno čitanje i komentarisanje zapisa na posebnim časovima. Čitanje dijaloškog teksta po ulogama.

Čitanje naglas i u sebi sa ograničenim vremenom i unapred postavljenim zahtevima (usmereno čitanje). Čitanje u sebi kao priprema za samostalno čitanje i učenje.

Tumačenje teksta

Slobodno (samostalno) saopštavanje utisaka o pročitano. tekstu.

Razumevanje pročitano. teksta. Uočavanje hronologije i povezanosti događaja u pripovedanju. Zapažanje karakterističnih detalja u opisivanju lika i ambijenta. Razumevanje namera i osećanja sadržanih u tekstu. Zauzimanje vlastitih stavova prema postupcima likova. Otkrivanje i tumačenje poruka u tekstu.

Shvatanje važnijih celina u tekstu (odeljak) i određivanje podnaslova. Shvatanje odeljka u celini i u njegovim bitnim pojedinostima.

Uočavanje različitih značenja reči u tekstu i tumačenje njihove izražajne funkcije.

Sistematično usvajanje književnih i funkcionalnih pojmova.

Književni pojmovi

Lirika

Pesma, osećanja; stih, strofa - na nivou prepoznavanja i imenovanja.

Epika

Fabula - redosled događaja (prepoznavanje).

Glavni i sporedni likovi, njihove osobine i postupci.

Poruke.

Epska pesma, bajka, basna - prepoznavanje.

Drama

Dramski junak, dramska radnja, dramski sukob, dijalog; pozornica, glumac - na nivou prepoznavanja.

NARODNA TRADICIJA

Drugi razred

Cilj i zadaci:

Usvajanje znanja o folklornim praznicima, biljkama i hlebovima (što su bili noseći nastavni motivi u prvom razredu), kroz sledeće:

- poznavanje razlike između otvorenog i zatvorenog prostora (livada - kuća);
- poznavanje razlike između nastanjivog i nenastanjivog prostora (šta je najmanji uslov da se nešto smatra domom);
- poznavanje različitih oblika stanovanja (pećina, kuća, selo, varoš, grad);
- elementarno poznavanje strukture tradicionalne kuće.

Težište je, zapravo, na produbljivanju, proširivanju i sistematizovanju znanja koja su učenici poneli od kuće. Ni u drugom razredu nije predviđeno dodavanje potpuno novih i nepoznatih, metodološki teško savladivih ili nejasnih nastavnih jedinica.

Preporučeni sadržaji i vrste aktivnosti

Izbor sadržaja u drugom razredu takođe se prepušta učitelju uz preporuku da se i dalje koriste postojeći opisi folklornih igara i štampane zbirke tekstova dečjeg folklora. Sadržaji za ovaj izborni predmet mogu se obuhvatiti kroz sledeće teme:

Tema: *Biljke*

Kako je posebnost ovog predmeta u kontinuitetu i razvojnosti nastave, ono što je započeto u prvom razredu - rad sa hlebovima i biljkama - nastavlja se i u drugom, s tim što može dobiti za nijansu složenije sadržaje. Na primer: ako su se u prvom razredu sakupljale biljke da bi se od njih pravili venčići, u drugom razredu od sakupljenog bilja mogu se praviti herbarijumi. Pošto su deca u drugoj godini učenja već pismena, knjiga sa biljkama i kratkim tekstovima ispod svakog uzorka za njih može imati višestruki značaj, naročito ako budu ohrabrena da uz posebne biljke zapišu i kratke priče o njima, npr. o *raskovniku* (Vukov rečnik), o *danu-i-noći* (predanje o maćuhicama), o *ruži* (bajka "Trnova Ružica"), o *drenu* (predanje o medvedu i drenu), o *belom luku* (predanje o semenu belog luka od kojeg vile ostaju besmrtni), o *paprati* (predanje o nevidljivosti njenog semena), itd. Uz taj *Herbarijum čarobnog bilja* jednako je važno praviti i *Herbarijum lekovitih trava* za koji se uputstva mogu naći u *Rečniku narodnih verovanja o biljkama* Veselina Čajkanovića ili u Sofrićevom rečniku slične namene. Znanja koja se steknu u tim ranim danima učenja mogu poslužiti kao baza za kasnije korisno poznavanje osnovnih lekovitih trava kao što su nana, kamilica, majčina dušica, rtanjski čaj, žalfija, sena, vranilova trava, kantarion, pelen itd. Što se tiče hlebova (koji su proizvod obrade određenog bilja), oni i dalje ostaju izvor najraznovrsnijih sadržaja za zimski period bez vegetacije, odnosno za vreme koje se mora provoditi u učionici.

Tema: *Kuća*

Treba iskoristiti sve prednosti komparativnog metoda (grad - selo, nekad - sad, staro - novo. . .), a i posebnu pažnju obratiti na sledeće:

- ognjište - kao centar nekadašnje kuće i početak svakog šporeta, mikrotalasne rerne i sličnog; ono je uz to i centar okupljanja porodice i centar porodičnog kulta i kulta predaka, što će kao teorijska nastava doći na red u sledećem ciklusu; upoznavanje ognjišta u drugom razredu treba da posluži kao osnova za buduću nastavu;
- vodu - koja nekad nije bila u kući već se u nju donosila; analogno tome, u kući nije bilo ni toaleta ni kupatila, a ni mesta na kome se pere veš; ako je moguće, treba u originalnom ambijentu pokazati kako svaka od tih stvari izgleda (pogotovu pranje veša na potoku/reci, donošenje vode za piće,

potapanje vune/konoplje i sl.); nasuprot tome, svaka kuća je imala posebno mesto na kome stoji voda za piće koja se naročito pokriva i sl.

- osvetljenje - koje nekad nije bilo na struju; čak je i sveća veliki luksuz iz novijeg doba, te treba pokazati luč i druge biljke za osvetljavanje, uz obavezno ognjište i njegovu vatru kao osvetljenje.

Jedan od načina da se sve ovo objedini bila bi integrativna tema *pre struje* (vodovoda i kanalizacije) koja bi decu motivisala da razmišljaju o mogućnostima života bitno drukčijeg od onog na koji su navikli. Za te potrebe moguće je organizovati jednodnevnu očiglednu nastavu u nekoj etno-kući (kakva postoji, na primer, u selu Jazak nedaleko od Beograda), na imanju u blizini škole (pod uslovom da zadovoljava potrebe takve nastave), ili na nekom drugom za to pogodnom mestu (zavisno od nastavnog ambijenta).

Kuća pruža praktično neograničeni izvor motiva za kreativnu i zanimljivu nastavu, pogotovu kada joj se dodaju i ekonomske zgrade u dvorištu seoskog domaćinstva (štala, senik, drvvara, ostave, pušnica, kokošinjac...) i posebna mesta kao što su bašta, bunjište itd.

Ona takođe može poslužiti kao podloga za:

- razlikovanje muških i ženskih radova u životu na selu (u poređenju sa gradom), pa i za eventualne buduće ženske studije, ako se za tim ukaže potreba. U tom smislu, nastava na terenu se može iskoristiti za praktično isprobavanje takvih mogućnosti (recimo zamenom teza - dečaci rade ženske, devojčice muške poslove, i sl.).

- upoznavanje živog sveta vezanog za čoveka: domaće životinje (živina, stoka) nasuprot divljim životinjama, bilo da su opasne (vuk, medved, divlji vepar...), bezopasne (jelen, srndać, veverica, tvor...) ili prosto štetočine (lisica, lasica, jazavac, zec...). To je takođe i dobra prilika za prvi pomen ambivalentnih životinja kao što su zmija (čuvarkuća i otrovnica), vidra, mungos i sl.

Naročito je važno upoznati strukturu kuće (gde su životinje, a gde ljudi, šta je gore, a šta dole itd.), posebno njen kulturni horizont (nivo svakodnevnih poslova, prema kome se određuju gore/ikona i dole/krevet u kući), da bi se obezbedila osnova za buduća znanja o običajno-obrednoj praksi vezanoj za životni ciklus (od drugog obrazovnog ciklusa nadalje).

Način ostvarivanja programa

Kako god da se osmisli nastava ovog izbornog predmeta, komparativni metod ostaje nezaobilazan zbog stalne potrebe da se tradicija sopstvenog naroda stavlja u užu ili širu kontekst. Na mlađim uzrastima to su poređenja u rudimentarnim formama (primer: grad - selo, iz radnje - iz bašte, leto - zima...) da bi se kasnije sve više artikulisalo i kao takvo ostalo nezamenljivo u starijim razredima kada može da počne teorijska nastava o tipovima kulture i njihovim glavnim osobinama.

Ovaj izborni predmet može se - i treba - shvatiti kao interdisciplinarno sredstvo za lakše savlađivanje novih i nepoznatih činjenica (uz pomoć bliskih i poznatih). Kroz savladavanje dekorativnih elemenata običaja i obreda vezanih za verske i sezonske folklorne praznike, preporučuje se pristup koji u okviru umetničkih predmeta ima razrađenu metodologiju za takav rad.

Kako je ovaj izborni predmet novina u našem školstvu, vrlo je važno držati se (bar u početku) preporuka i uputstava predstavljenih u ovom dokumentu.

Prvo i najvažnije takvo uputstvo je *izostanak teorijske nastave na mlađem uzrastu*, u šta spadaju i svi pokušaji potpune ili delimične rekonstrukcije lokalnih ili opštih običaja i obreda. Takvi zahvati se predviđaju tek u starijim razredima.

Druga važna preporuka tiče se sistema nastave u ovom predmetu. Očekuje se od nastavnika da se i sami usavršavaju tokom rada. Tako učenje postaje dvosmerno budući da i nastavnik angažuje na istraživačkom radu sa koncepcijom koja podrazumeva i treću komponentu - aktivno uključivanje i stalnu povratnu informaciju od strane porodice, odnosno njihovu reakciju na gradivo i način njegovog usvajanja.

VERSKA NASTAVA

Cilj i zadaci

Ciljevi verske nastave jesu da se njome posvedoče sadržaj vere i duhovno iskustvo tradicionalnih crkava i religijskih zajednica koje žive i deluju na našem životnom prostoru, da se učenicima pruži celovit religijski pogled na svet i život i da im se omogući slobodno usvajanje duhovnih i životnih vrednosti Crkve ili zajednice kojoj istorijski pripadaju, odnosno čuvanje i negovanje sopstvenog verskog i kulturnog identiteta. Upoznavanje učenika sa verom i duhovnim iskustvima sopstvene, istorijski date Crkve ili verske zajednice treba da se ostvaruje u otvorenom i tolerantnom dijalogu, uz uvažavanje drugih religijskih iskustava i filozofskih pogleda, kao i naučnih saznanja i svih pozitivnih iskustava i dostignuća čovečanstva.

Naziv predmeta:		VERSKA NASTAVA - PRAVOSLAVNI KATIHIZIS		
Godišnji fond časova:		36		
Razred:		Drugi		
TEMA (nastavne jedinice)	CILJ	ISHODI Po završetku teme učenik će:	PREPORUČENI SADRŽAJI PO TEMAMA	NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA
I - UVOD 1. Mi smo Crkva - uvodni čas	• upoznavanje učenika sa sadržajima i načinom rada • motivisanje učenika za pohađanje časova verske nastave	<i>Kognitivni aspekt:</i> • moći da sagleda sadržaje kojima će se baviti nastava Pravoslavnog katihizisa u toku 2. razreda osnovne škole; • moći da uoči kakvo je njegovo predznanje iz gradiva Pravoslavnog katihizisa obrađenog u prethodnom razredu školovanja. <i>Afektivni aspekt:</i> • želeći da aktivno učestvuje na časovima verske nastave	• Upoznavanje sa sadržajem programa i načinom rada	Katihizacija kao liturgijska delatnost- zajedničko je delo katiheze (veroučitelja) i njegovih učenika. Katiheta (veroučitelj) bi trebalo stalno da ima naumu da katiheza ne postoji radi gomilanja informacija ("znanja o veri"), već kao nastojanje da se učenje i iskustvo Crkve lično usvoje i sprovedu u život kroz slobodno učešće u bogoslužbenom životu Crkve. Na početku svake nastavne teme učenike bi trebalo upoznati sa ciljevima i ishodima nastave, sadržajima po temama, načinom ostvarivanja programa rada, kao i sa načinom vrednovanja njihovog rada. Vrste nastave Nastava se realizuje kroz sledeće oblike nastave: • teorijska nastava (35 časova) • praktična nastava (1 čas) Mesto realizacije nastave
II - MOJE MESTO U CRKVI 2. Krštenjem postajemo članovi Crkve 3. Crkva - zajednica	• omogućiti učenicima razumevanje Krštenja kao ulaska u Božju porodicu • omogućiti učenicima da razlikuju pojmove: Crkva, hram,	<i>Kognitivni aspekt:</i> • znati da se Krštenjem postaje član Crkve • znati da je Crkva zajednica potpuno	• Ikona Hristovog Krštenja • Biblijska priča o Noju - Nojeva barka - brod spasenja • Narodna pripovetka "Sedam prutova"	Nastava se realizuje kroz sledeće oblike nastave: • teorijska nastava (35 časova) • praktična nastava (1 čas) Mesto realizacije nastave

4. Hram - mesto okupljanja zajednice 5. Liturgija - događaj Crkve 6. Zajednica radosti	Liturgija • ukazati učenicima da je učešće u Liturgiji zasnovano na slobodi	drugačija od svih • znati da je Crkva zajednica sa Bogom • razlikovati značenja pojmova Crkva (zajednica) i hram (mesto na kojem se sabiramo) • na elementarnom nivou moći da opiše zašto se podižu hramovi • moći da uoči da je Liturgija događaj Crkve • znati da u Liturgiji učesvuje samo onaj ko je kršten i ko to želi <i>Afektivni aspekt:</i> • želeći da poseti hram i bolje upozna osnovna obeležja pravoslavnih hramova	• Slike različitih pravoslavnih hramova (spoljašnji i unutrašnji izgled) • Novozavetno svedočanstvo o Svadbi carevog sina (prepričano i prilagođeno)	• Teorijska nastava se realizuje u učionici; • Praktična nastava se realizuje u crkvi - učešćem u liturgijskom sabranju; Didaktičko metodička uputstva za realizaciju nastave • Uvodne časove trebalo bi osmisлити tako da doprinesu međusobnom upoznavanju učenika, upoznavanju učenika s ciljevima, ishodima, nastavnim sadržajima, ali i tako da nastavnik stekne početni uvid u to kakvim predznanjima i stavovima iz područja Pravoslavnog katihizisa, grupa raspolaže. • Realizacija programa trebalo bi da se odvija u skladu s principima savremene aktivne nastave, koja svojom dinamikom podstiče učenike na istraživački i problemski pristup
III - LITURGIJSKE SLUŽBE 7. Narod Božji, različite službe 8. Liturgijske službe: Episkop, sveštenik i đakon 9. Mnoge službe, jedna Crkva 10. Episkop - slika Hristova na Liturgiji 11. Ko su monasi?	• učenicima pružiti osnovno znanje o liturgijskim službama • omogućiti učenicima da uoče da Crkva ne može da postoji bez svih službi • omogućiti učenicima da uoče da svako u Crkvi ima svoju službu	<i>Kognitivni aspekt:</i> • prepoznati i imenovati osnovne službe koje postoje na Liturgiji • znati da svako u Crkvi ima svoju službu • uočiti međusobnu povezanost službi u Crkvi • uočiti od kolikog je značaja za neku zajednicu okupljanje svih njenih članova • uočiti da je i on sam važan i poseban u životu Crkve • moći da objasni službu Episkopa u Crkvi • moći da uvidi sličnost službe	• Sadržaji koji se odnose na razne službe ljudi u svetu • Priča "Otac upravlja brodom" • Sadržaji koji se odnose na službe u crkvi (primeri svetitelja i njihovih službi (episkopi: Sv. Sava, Sv. Nikola...; Sv. Justin; Sv. Serafim Sarovski; Sv. arhiđakon Stefan, Sv. đakon Avakum; narod: Sv. Petka, Sv. Dimitrije, Sv. Đorđe) • Razne ilustracije episkopa, sveštenika, đakona	sadržajima tema. U toku realizacije stavljati naglasak više na doživljajno i formativno, a manje na saznanje i informativno. • Kvalitet nastave se postiže kada se nastavni sadržaji realizuju u skladu sa savremenim pedagoškim zahtevima u pogledu upotrebe raznovrsnih metoda, oblika rada i nastavnih sredstava. • Imajući u vidu zahteve nastavnog programa i mogućnosti transponovanja nastavnog sadržaja u pedagoško didaktička rešenja, nastavnik bi trebalo da vodi računa i o psihološkim činionicima izvođenja nastave - uzrastu učenika, nivou psihofizičkog razvoja, interesovanjima, sklonostima,

		Episkopa sa prvosveštenikom Hristom • uočiti da Episkop predvodi molitvu Crkve • moći da objasni ko su monasi i šta su manastiri <i>Afektivni aspekt:</i> • učenik će biti podstaknut da razmišlja o svojoj službi u Crkvi	• Slike sa Liturgije • Slike monaha, monahinja; • Priča: "Veliki monasi najsličniji anđelima" • Manastiri - izvori ljubavi i svetlosti • Slike manastira	sposobnostima i motivaciji učenika. • U ostvarivanju savremene nastave nastave nastavnik je izvor znanja, kreator, organizator i koordinator učeničkih aktivnosti u nastavnom procesu. • Nastava je uspešno realizovana ako je učenik spreman da Crkvu shvati kao prostor za ostvarivanje svoje ličnosti kroz zajedničarenje sa bližnjima i Trojičnim Bogom koji postaje izvor i punoća njegovog života.
IV - ŽIVOT U CRKVI - LEPOTA PRAZNIKA 12. Presveta Bogorodica - majka Hristova 13. Božić - Hristos se rodi! 14. Bogojavljenje - Hristos je Sin Božji 15. Sveti Sava i Sveti Simeon	• učenicima pružiti osnovno znanje o velikim praznicima Crkve • ukazati učenicima da se praznici proslavljaju liturgijski - na zajedničkoj molitvi • učenicima pružiti osnovno znanje o važnosti ličnosti Presvete Bogorodice	<i>Kognitivni aspekt:</i> • uočiti razlog našeg velikog poštovanja prema Bogorodici • znati da je Bogorodica mnogo volela Boga i želela da mu služi i da mnogo voli nas • uočiti da Bogorodicu smatramo svetijom od svih svetih • znati molitvu <i>Bogorodice Djevo</i> • usvojiti tekst i melodiju pesme "Vitlejeme slavni grade" • znati da se prilikom Krštenja Hristovog, Bog otkriva kao Sveta Trojica • znati da je Sveti Sava naš prvi Arhiepiskop • znati ko je podigao manastir Hilandar <i>Afektivni aspekt:</i> • poželeti da rado učestuje u proslavljanju	• Presveta Bogorodica - Vavedenje i Blagovesti • Bogorodičini praznici • Molitva "Bogorodice Djevo" • Rođenje Hristovo • Priča " Mali Danilo svedok Hristovog rođenja" • Božićna pesma: "Vitlejeme slavni grade" • Krštenje Hristovo • Kazivanje o Svetom Savi i Svetom Simeonu • Pesme Sv. Vladike Nikolaja: Brižni sin (o Sv. Savi i Sv. Simeonu) i Hilandar	Evaluacija nastave Evaluaciju nastave (procenjivanje uspešnosti realizacije nastave i ostvarenosti zadataka i ishoda nastave) nastavnik će ostvariti na dva načina: • procenjivanjem reakcije učenika ili prikupljanjem komentara učenika putem anketnih evaluacionih listića; • proverom znanja koje učenici usvajaju na času i ispitivanjem stavova Ocenjivanje Neposredno opisno ocenjivanje učenika može se vršiti kroz: • usmeno ispitivanje; • pismeno ispitivanje; • posmatranje ponašanja učenika; Okvirni broj časova po temama Uvod - 1 Moje mesto u Crkvi - 6 Liturgijske službe - 6 Život u Crkvi - lepota praznika - 6 Trpeza Gospodnja - 5 Sveta Liturgija - proslava Vaskrsenja - 5 Ikona - prozor u večnost - 5 Evaluacija - 1+1

		praznika • poželeti da stvaralački (kroz pesmu, molitvu, crtež), iskaže svoju ljubav i poštovanje prema Bogorodici	
V - TRPEZA GOSPODNJA 16. Liturgija naš dar Bogu 17. Liturgijski predmeti 18. Pričešće - hrana za život večni 19. Slava u mojoj porodici	• pružiti učenicima neophodno znanje da u Liturgiji svet prinosimo Bogu • omogućiti učenicima osnov za razumevanje da se kroz Pričešće ostvaruje naša zajednica sa Bogom • učenicima pružiti osnovno znanje o predmetima koji se koriste na Liturgiji • upoznati učenike sa osnovnim elementima slave i njenom vezom sa Liturgijom	<i>Kognitivni aspekt:</i> • moći da uvidi i kaže zašto prinosimo darove prirode Bogu • uočiti da su darovi koje prinosimo Bogu, svet u malom • moći na elementarnom nivou da prepozna i imenuje liturgijske predmete • uočiti da je zajednička trpeza izraz ljubavi • znati da je Liturgija zajednička trpeza oko koje se okupljaju članovi Crkve • moći da uoči razliku između Svetog Pričešća i druge hrane • uočiti sličnosti elemenata Liturgije i slave <i>Afektivni aspekt:</i> • kod učenika će se razviti želja da učestvuje u Liturgiji	• Priča o Liturgijskim darovima: vinu i hlebu • Slike liturgijskih predmeta: Putir, kašičica, diskos, zvezdica, kadionica... • Slike slave
VI - SVETA LITURGIJA - PROSLAVA VASKRSENJA 20. Hristos je sa nama u Liturgiji 21. Pričešće u mom životu	• pružiti učenicima osnov za razumevanje Liturgije kao događaja ostvarenja naše zajednice sa Bogom • poboljšati znanje o događajima vezanim za Vaskrsenje	<i>Kognitivni aspekt:</i> • prepoznati značaj praznovanja Vaskrsa • proširiti svoja znanja o Hristovom Vaskrsenju	• Pričešće, hrana ljubavi - priča iz knjige "Mali anđeo", Nevena Vitošević • "Korica hleba" (Iz žitija Sv. Onufrija) • "Božije staranje" (o tome

22. Praznujemo Vaskrsenje Hristovo 23. Hristovo Vaskrsenje - naše vaskrsenje	Hristovo	• uočiti da je Hristovo Vaskrsenje izuzetan događaj u koji je uključena čitava priroda • znati da je Hristos uvek sa nama <i>Afektivni aspekt:</i> • iskazati svoj doživljaj Hristovog Vaskrsenja kroz samostalni kreativni izraz	kako je u siromašnom manastiru ave Teodosija ponestalo hleba i vina, a ava se uzdao u Božju pomoć. I Bog se postarao da monasi dobiju sve što je potrebno za pričešće)	
VII IKONA - PROZOR U VEČNOST 24. Pravoslavni hram 25. Ikona - prozor u Carstvo Božje 26. Budi i ti ikonopisac 27. Carstvo Božje u svetima	• omogućiti učenicima da upoznaju koji su osnovni delovi hrama • približiti učenicima pojam Carstva Božjeg • ukazati na ikone kao na posebnu pojavu Carstva Nebeskog • približiti učenicima pojam svetih	<i>Kognitivni aspekt:</i> • znati da nabroji osnovne delove hrama • uočiti da je unutrašnjost hramova uređena za služenje Liturgije • znati da objasni ko su svetitelji • ispričati ko su i šta su sve činili svetitelji koje slavimo • uočiti da postoje svetitelji i u današnje vreme • saznati o nekim svetiteljima novijeg doba <i>Afektivni aspekt:</i> • biti podstaknut na poštovanje i pravilan odnos prema hramu i ikonama • biti podstaknut da voli prirodu i druge ljude • biti podstaknut da u svim ljudima vidi prijatelje Božje	• osnovni delovi hrama • ikone Gospoda, Bogorodice, praznika, svetitelja • prilagođena i prepričana žitija svetih	

SLOVAČKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Slovenský jazyk a literatúra s prvkami národnej kultúry

Ciele a úlohy

- Uschopniť žiakov na konverzáciu v slovenskej reči, vypestovať v maximálne možnej miere kultúru ústneho vyjadrovania, vyvinúť schopnosti a spôsobilosti čítania a písania v slovenskej reči. Dávať dôraz na komunikačnú funkciu jazyka.
- Sprostredkovať deťom základné pravidlá slovenského jazyka, ktoré im umožnia čo efektívnejšiu slovnú a písomnú komunikáciu v slovenčine.
- Pestovať čítateľské návyky, predovšetkým smerom k slovenskému tlačnému slovu vo Vojvodine (Zornička, Vzlet, Hlas ludu, Rovina, Evanielický hlásnik, knižná produkcia), ale i k prílehlým publikáciám zo Slovenskej republiky, tiež návyky sledovania slovenských elektronických masovokomunikačných prostriedkov (celovojvodinské a lokálne TV a rozhlasové stanice, tiež dostupné TV vysielania zo Slovenskej republiky).
- Motivovať ich k zapájaniu sa do mimotriednej činnosti v slovenskej reči a do záujmovej činnosti v slovenských kultúrno-umeleckých a iných spolkoch a inštitúciách v lokálnom prostredí.
- Nevtieravým a vekuprimeraným spôsobom pestovať národnú a kultúrnu identitu slovenských detí, etnickú sebaúctu a zoznamovať ich s prvkami tradície, kultúry, zvykov a obyčajov slovenského národa vcelku a slovenskej vojvodinskej komunity zvlášť.
- Uschopňovať ich pre multikultúrne spolunažívanie vo vojvodinskom ale i širšom štátnom a regionálnom kontexte.
- Zoznámiť ich so súčasnými kultúrnymi a vzdelávacími organizáciami a inštitúciami slovenskej menšiny vo Vojvodine a v Srbsku a motivovať ich k ďalšiemu školeniu v slovenskej reči (gymnázium, fakulta).
- Uschopňovať ich pre súčasné, demokratické a multikultúrne vzťahy medzi etnickými skupinami, pestovať zmysel pre zachovávanie svojho etnického a jazykového povedomia, uctievanie iného a rozdielneho, tiež zmysel a spôsobilosti pre toleranciu a nenásilnú medzietnickú komunikáciu.

Prvky národnej kultúry a tradície

- Zoznamovanie detí so základmi dejín slovenskej menšiny vo Vojvodine a Srbsku (dost'ahovanie, kultúrne, vzdelanostné, cirkevné a hospodárske snahy, vrcholné kultúrne výsledky, relevantné organizačné formy a inštitúcie...) .
- Sprostredkovanie poznatkov, ale i pestovanie emočného vzťahu k tradícii, kultúre, obyčajom a zvykom slovenskej menšiny vo Vojvodine, Srbsku, ale i na celej Dolnej zemi (folklor, remeslá, ľudová slovesnosť, divadlo, literatúra, hudba, tradičné detské hry, obyčaje, demonológia...), no nie v zmysle romantického tradicionalizmu a paseizmu, ale vždy v relácii k budúcnosti, rozvoju a modernizácii. Na minulosť sa opierať, do budúcnosti sa pozeráť.
- Sprostredkovať deťom poznatky o slovenskej komunite vo Vojvodine a Srbsku (osady, inštitúcie a organizácie, osobnosti, mená, priezviská, pôvod...), ale i stykoch s inými etnickými skupinami a kultúrami, o prínosoch Slovákov

tunajšiemu prostrediu (v školstve, kultúre, umení, architektúre...).

– Snažiť sa slovenskú identitu a sebaúctu pestovať subtilne, nie prostredníctvom hesiel a fráz, ale na konkrétnych príkladoch, spájať pritom poznatky s emočným nasadením, vždy ale so zreteľom na menšinové a ľudské práva, na európsky kontext, tiež na internetnickú úctu, toleranciu a interakciu.

PRVI RAZRED

1. ROCNIK

ÚLOHY:

- Sústavne obohacovať slovnú zásobu žiakov.
- Rozvíjať kultúru ústneho vyjadrovania rozprávaním na zadanú tému, na základe obrázkov a ilustrácií, o vlastných zážitkoch...
- Osobitnú pozornosť venovať výslovnosti hlások príznačných pre slovenskú fonologickú sústavu, slov a tvarov, intonáciu vety, slovosledu, vyjadrovaniu sa plnými vetami.

KULTÚRA ÚSTNEHO VYJADROVANIA:

Témy a oblasti

Osobnosť žiaka – vedieť sa predstaviť, povedať o sebe.

Rodina – členovia rodiny, rodina, pomenovanie rodinných vzťahov, ostatní príbuzní.

12. avgust 2004. SLU@BENI GLASNIK RS – PROSVETNI GLASNIK Strana 99 – Broj 10

Priatelia – osobní, rodinní, vedieť ich predstaviť

Rodičovský dom alebo byt, miestnosť, poloha, opis, časti, veci v dome, veci žiaka.

Škola – žiak, učiteľ, spolužiaci, učebňa a veci v nej, žiacke veci.

Ulica – objekty, domy a obytné budovy, predajne, lekáreň, premávka, ľudia, opis cesty od domu do školy, miesta pre hru, nebezpečenie, orientácia na ulici.

Príroda – rastlinný a živočíšny svet mesta a okolia; ročné obdobia, ochrana prírody. Stromy, ovocie, zeleniny, kvety z bezprostredného okolia.

Domáce zvieratá.

Sviatky – Vianoce, Mikuláš, Silvestra, Veľká noc...

Cas a čísla – minulé, prítomný a budúci čas; presný a orientačný čas, názvy dní, mesiacov a ročných období. Počítanie.

Kultúrne návyky – zoznamovanie, pozdravovanie, predstavovanie.

Základné kultúrne a hygienické zvyky.

Spôsob realizácie

Otázky a odpovede – otázky použitím opytovacích slov a intonácie.

Kladenie otázok (cvičenie), dávanie odpovedí v súlade s vekom a schopnosťami. Formulovanie otázok tak, aby sa dostala hľadaná informácia, dávanie úplných odpovedí.

Postreh slov s podobným významom a slová opačného významu.

Kladná a záporná odpoveď v krátkej a dlhšej forme; intonácia otázok a intonácia odpovedí.

Rozprávanie zážitku; konkrétne, počuté a videné.

Opis – okolie a ľudia podľa hlavných usmernení: kto, čo, kedy, ako, kde. Vyjadrovanie úplnou vetou, úplnými odpoveďami.

Dialóg a dramatizácia – so žiakmi o známych veciach, spoločných zážitkoch.

Reprodukcia – obsahu obrázkov, obsahu krátkej udalosti, rozprávok, osobných zážitkov.

Recitovanie – prednes kratších básničiek

Rozhovor o základných významoch jednoduchých a príležitostných prísloví, hádanie hádaniek, spievanie jednoduchých detských a ľudových písní.

Používanie rozličných médií (napr. filmy, TV vysielania, CD a pod. médiá určené det'om) kôli informovaniu, učeniu a zábave.

Príslovia, hádanky a úslovia. Osobitnú pozornosť usmerniť starostlivej výslovnosti hlások, slov a tvarov, intonácii vety, poradiu slov vo vete, výmene slov z iných jazykov slovami z materinského jazyka. Mať stále na zreteli i obohacovanie slovníka vyjadrovania prostredníctvom menovania ľudí, vecí a javov v prítomnom, minulom a v budúcom čase; výmenou osôb, vyjadrovania úplnými vetami.

Odporúčaná literatúra:

Ludová pieseň – Červené jablčko

Ej, javor, javor

Kukulienka

Ej, padá, padá, rosička a pod.

Vyčítanky – Ide koza rohatá

Cencelence bom, bom, bom a pod.

Hádanky – výber

Pavel Mučaji – výber z poézie

Miroslav Demák – výber z poézie

Elena Cepčeková – výber z poézie

Iní detskí spisovatelia – výber z diela

P o z n á m k a :

Keď ide o kultúru vyjadrovania, zostavovatelia učebných osnov z predmetu Slovenský jazyk s prvkami národnej kultúry sa rozhodli učivo podať v podobe oblastí a tém, teda rámcovo a elasticky, čím sa vlastne učiteľkám necháva priestor na kreatívny prístup, dotváranie a konkretizáciu učiva v súlade s priamou situáciou v prostredí, v skupine a so záujmami, potrebami a možnosťami každého jednotlivého dieťaťa.

DRUGI RAZRED

2. ROCNIK

ÚLOHY:

– Uschopňovať žiakov na konverzáciu v slovenskej reči s dôrazom na kultúru ústneho

vyjadrovania.

– Sústavne obohacovať slovnú zásobu žiakov.

– Rozvíjať kultúru ústneho vyjadrovania rozprávaním na zadanú tému, na základe obrázkov a ilustrácií, o vlastných zážitkoch...

– Osobitnú pozornosť venovať výslovnosti hlások príznačných pre slovenskú fonologickú sústavu, slov a tvarov, intonáciu vety, slovosledu, vyjadrovaniu sa úplnými vetami.

– Uschopňovať žiakov, aby si osvojili slovenskú abecedu a písmo.

– Uschopňovať žiakov, aby zdolali techniku čítania a písania.

OSVOJOVANIE PÍSANIA PÍSMEN

Cítanie a písanie

Osvojovanie abecedy slovenského jazyka, pričom sa vychádza z rovnakých písmen srbského a slovenského jazyka, s pozastavením sa na písmenách príznačných pre slovenskú abecedu (dlhé

samohlásky a spoluhlásky á, é, í, ó, ú, r', l'; dvojhlásky ia, ie, iu, ô; spoluhlásky h-ch, dz, d, t', l', ň; samohlásky y, ý; slabiky de, te le, ne, di, ti, li ni ...)

Zdolávanie techniky čítania a písania. Do konca druhého ročníka by žiaci mali zdolať začiatkové čítanie a písanie slovenského jazyka.

KULTÚRA ÚSTNEHO A PÍSOMNÉHO VYJADROVANIA

Témy a oblasti

– Formy spoločenského styku – čo kedy hovoríme, pozdravy a frázy.

– Môj domáci miláčik. Ako sa hrám.

– Moje povinnosti. Rodina a dom. Moja izba. Odev a obuv.

– Sviatky – Vianoce, Mikuláš, Silvestra, Veľká noc...

– Chlapci a dievčatá. Priateľstvo.

– Moja osada (mesto), slovenské osady, mená a priezviská.

Vojvodina.

– Počítanie.

– Farby.

– Na výlete. Prázdniny.

Tvary

Reprodukcia – osobných zážitkov, pozeraných filmov, dramatizácií, ciest, návštev. Konštrukcia vety ako formovanej a zakončenej myšlienky, správna výslovnosť hlások, použitie slov z fondu materinského jazyka, správna diktácia, intonácia a modulácia. Prízvuk slov a dlhé slabiky.

Pomenovanie – v slovenskej reči osôb, vecí a javov; obmena rodu a čísla; prítomný, minulý a budúci čas. Vypozorovať slová z každodenného použitia prevzatých zo srbského a iných jazykov; obohacovanie slovníka vyjadrovania.

Konverzácia – na témy z každodenného života (obrazce).

Intonácia – oznamovacie, opytovacie a rozkazovacie vety.

Dialóg – správna štylizácia otázok a dávanie odpovedí úplnými vetami a pritom osobitnú pozornosť treba venovať poradiu slov vo vete, prítomnému a budúcemu času, jednotnému a množnému číslu, mužskému,

ženskému a strednému rodu, cvičeniam obmeny čísla a času.

Dramatizácia – kratších rozprávok, bájok alebo zážitkov žiakov.

Odpisovanie – slov po slabikách a zámena slabík; zmena rodu, čísla a času. Odpisovanie s úlohou.

Vyplňovanie – krížoviek, rébusov, a hádaniek.

Rozdeľovanie slov na slabiky a konštrukcie iných slov z daných slabík.

Diktát – jednoduchšie tvary, do päť slov vo vete, do päť viet.

Písanie – veľkého začiatkového písmena na začiatku a pri písaní jednoduchých vlastných mien. Písanie – čiarky pri napočítovaní, bodky, výkričníka a otáznika vo vetách zodpovedajúcej intonácie.

Písanie – písmen charakteristických pre slovenskú abecedu vo frekventných slovách a frázach.

Práca s textom a piesňou.

Pravopis – d, t, l, n, e, i, y, ý, samohláska ä, dvojhlásky, spoluhlásky h a ch.

Odporúčaná literatúra:

Juraj Tušiak: V apríli, alebo iný výber z poézie a prózy

Pavel Mučaji: V záhrade, alebo iný výber z poézie a prózy

Tomáš Celovský: Miško je už veľký, alebo iný výber z prózy
Elena Cepčková: Slivka, Broskyňa, výber z poézie
Lubomír Feldek: Vianočný stromček, alebo iný výber z poézie
Štefan Moravčík: výber z poézie
Daniel Hevier: výber z diela
Krista Bendová: výber z diela
Miroslav Demák: výber z diela
Vyčítanky: výber
Ludové piesne: výber

Strana 100 – Broj 10 SLU@BENI GLASNIK RS – PROSVETNI GLASNIK 12. avgust 2004.

P o z n á m k a :

Keď ide o kultúru vyjadrovania, zostavovatelia učebných osnov z predmetu Slovenský jazyk s prvkami národnej kultúry sa rozhodli učivo podať v podobe oblastí a tém, teda rámcovo a elasticky, čím sa vlastne učiteľkám necháva priestor na kreatívny prístup, dotváranie a konkretizáciu učiva v súlade s priamou situáciou v prostredí, v skupine a so záujmami, potrebami a možnosťami každého jednotlivého dieťaťa.

MAĐARSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE je priložen na kraju dokumenta.

DOPUNA NASTAVNOG PLANA
ZA PETI RAZRED OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA

PRAVILNIK

o izmenama i dopunama Pravilnika o nastavnom planu za drugi ciklus osnovnog obrazovanja i
vaspitanja
i nastavnom programu za peti razred osnovnog
obrazovanja i vaspitanja

NASTAVNI PLAN
ZA PETI RAZRED OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA

Red. broj	A. OBAVEZNI NASTAVNI PREDMETI	PETI RAZRED	
		ned.	god.
1.	Slovački jezik	5	180
2.	Srpski jezik kao maternji ²	3	108
3.	Strani jezik	2	72
4.	Likovna kultura	2	72
5.	Muzička kultura	2	72
6.	Istorija	1	36
7.	Geografija	1	36
8.	Fizika		
9.	Matematika	4	144
10.	Biologija	2	72
11.	Hemija		
12.	Tehnika i tehnologija	2	72
13.	Informatika i računarstvo	1	36
14.	Fizičko i zdravstveno vaspitanje	2	72
Red. broj	B. IZBORNI NASTAVNI PREDMETI		
1	Verska nastava/ Građansko vaspitanje ³	1	36
2.	Drugi strani jezik ⁴	2	72

Oblici obrazovno-vaspitnog rada kojima se ostvaruju obavezni i izborni nastavni predmeti

Red. broj	OBLIK OBRAZOVNO-VASPITNOG RADA	PETI RAZRED	
		ned.	god.
1.	Redovna nastava	27–30*	972–1080*
2.	Slobodne nastavne aktivnosti	1	36
3.	Dopunska nastava	1	36
4.	Dodatni rad	1	36

Red. broj	OSTALI OBLICI OBRAZOVNO-VASPITNOG RADA	PETI RAZRED	
		ned.	god.
1.	Čas odeljenjskog starešine	1	36
2.	Vannastavne aktivnosti		
	Društvene, tehničke, humanitarne, sportske i kulturne aktivnosti	1	36
3.	Ekskurzija	Do 2 dana godišnje	

* Obavezan je za sve učenike koji su se opredelili za pevanje u horu, a prošli su proveru muzičkih sposobnosti.

Naziv predmeta	TEHNIKA I TEHNOLOGIJA		
Cilj	Cilj nastave i učenja tehnike i tehnologije je da učenik razvije tehničko-tehnološku pismenost, da izgradi odgovoran odnos prema radu i proizvodnji, životnom i radnom okruženju, korišćenju tehničkih i tehnoloških resursa, stekne bolji uvid u sopstvena profesionalna interesovanja i postupa preduzimljivo i inicijativno.		
Razred	peti		
Godišnji fond časova	72 časa		
OBLAST/TEMA	ISHODI Po završenoj oblasti/temi učenik će biti u stanju da: – opisuje ulogu tehnike, tehnologije i inovacija u razvoju zajednice i njihovo povezivanje – razlikuje osnovna područja čovekovog rada, proizvodnje i poslovanja u tehničko-tehnološkom području – navodi zanimanja u oblasti tehnike i tehnologije – procenjuje sopstvena interesovanja u oblasti tehnike i tehnologije – organizuje radno okruženje u kabinetu – pravilno i bezbedno koristi tehničke aparate i IKT uređaje u životnom i radnom okruženju – proceni kako bi izgledao život ljudi bez saobraćaja – klasifikuje vrste saobraćaja i saobraćajnih sredstava prema nameni – navodi profesije u području rada saobraćaj – napravi vezu između savremenog saobraćaja i korišćenja informacionih tehnologija – razlikuje bezbedno od nebezbednog ponašanja pešaka, vozača bicikla i dečijih vozila – pravilno se ponaša kao pešak, vozač bicikla i dečijih vozila u saobraćaju		
ŽIVOTNO I RADNO OKRUŽENJE	SADRŽAJI Pojam, uloga i značaj tehnike i tehnologije na razvoj društva i životnog okruženja. Područja čovekovog rada i proizvodnje, zanimanja i poslovi u oblasti tehnike i tehnologije. Pravila ponašanja i rada u kabinetu. Organizacija radnog mesta u kabinetu i primena mera zaštite na radu. Korišćenje tehničkih aparata i IKT uređaja u životnom i radnom okruženju.		
SAOBRAĆAJ	Uloga, značaj i istorijski razvoj saobraćaja. Vrste saobraćaja i saobraćajnih sredstava prema nameni. Profesije u području rada saobraćaj. Upotreba informacionih tehnologija u savremenom saobraćaju Saobraćajna signalizacija – izgled i pravila postupanja. Pravila i propisi kretanja pešaka, vozača bicikla i dečijih vozila (roleri, skejt, trotinet) u saobraćaju – računarska simulacija i saobraćajni poligon. Obaveze i odgovornost dece kao učesnika u saobraćaju.		

	– koristi zaštitnu opremu za upravljanje biciklom i dečijim vozilima – argumentuje neophodnost korišćenja sigurnosnih pojaseva na prednjem i zadnjem sedištu automobila i uvek ih koristi kao putnik – poveže mesto sedenja u automobilu sa uzrastom učenika – odgovorno se ponaša kao putnik u vozilu – pokazuje poštovanje prema drugim učesnicima u saobraćaju – analizira simuliranu saobraćajnu nezgodu na računaru i identifikuje rizično ponašanje pešaka i vozača bicikla	Zaštitna oprema potrebna za bezbedno upravljanje biciklom i dečijim vozilima.
TEHNIČKA I DIGITALNA PISMENOST	– samostalno crta skicom i tehničkim crtežom jednostavan predmet – pravilno čita tehnički crtež – prenosi podatke između IKT uređaja – primenjuje osnovne postupke obrade digitalne slike na računaru – koristi program za obradu teksta za kreiranje dokumenta sa grafičkim elementima – koristi Internet servise za pretragu i pristupanje online resursima – preuzima odgovornost za rad – predstavi ideje i planove za akcije koje preduzima koristeći savremenu informaciono-komunikacionu tehnologiju i softver	Pribor za tehničko crtanje (olovka, gumica, lenjir, trougaonici, šestar). Format crteža (A3, A4). Razmera. Tipovi i debljine linija (puna debela linija; puna tanka linija; puna tanka linija izvučena slobodnom rukom; isprekidana tanka linija; crta-tačka-crta tanka linija). Geometrijsko crtanje (crtanje paralelnih pravih, crtanje normale na datu pravu, crtanje uglova pomoću lenjira i trougaonika). Elementi kotiranja (pomoćna kotna linija, kotna linija, pokazna linija, kotni završetak, kotni broj – vrednost). Crtanje tehničkog crteža sa elementima (tipovi linija, razmera i kotiranje). Prenos podataka između IKT uređaja (računar, tablet, smartphone, digitalni fotoaparati). Aplikacija za digitalnu obradu slike. Operacije podešavanja osvetljenosti i kontrasta slike. Promena veličine/rezolucije slike, izdvajanje dela slike. Kreiranje dokumenta u programu za obradu teksta. Formatiranje teksta, umetanje slike i grafike. Internet pretraga i pristup online resursima.
RESURSI I PROIZVODNJA	– povezuje svojstva prirodnih materijala sa primenom – objasni tehnologije prerade i obrade drveta, proizvodnju papira, tekstila i kože – seče, spaja i vrši zaštitu papira, tekstila, kože i drveta – pravilno i bezbedno koristi alate i pribor za ručnu mehaničku obradu (makaze, modelarska testera, brusni papir, stega) – napravi plan izrade jednostavnog proizvoda i plan upravljanja otpadom – samostalno izrađuje jednostavan	Prirodni resursi na Zemlji: energija i materijali. Upravljanje otpadom (reciklaža; zaštita životne sredine). Vrste, svojstva i primena prirodnih materijala. Tehnologija prerade i obrade drveta. Tehnologija prerade i obrade kože. Tekstilna tehnologija. Tehnologija proizvodnje papira. Postupci ručne obrade i spajanja papira, tekstila, kože i drveta – sečenje/rezanje, spajanje (lepljenje) i zaštita (lakiranje). Korišćenje alata i pribora za ručnu obradu i

KONSTRUKTORSKO MODELOVANJE	model – samostalno pronalazi informacije potrebne za izradu predmeta/modela koristeći IKT i Internet servise – odabira materijale i alate za izradu predmeta/modela – meri i obeležava predmet/model – ručno izrađuje jednostavan predmet/model koristeći papir i/ili drvo, tekstil, kožu i odgovarajuće tehnike, postupke i alate – koristi program za obradu teksta za kreiranje dokumenta realizovanog rešenja – samostalno predstavlja projektnu ideju, postupak izrade i rešenje/proizvod – pokazuje inicijativu i jasnu orijentaciju ka ostvarivanju ciljeva i postizanju uspeha – planira aktivnosti koje dovode do ostvarivanja ciljeva uključujući okvirnu procenu troškova – aktivno učestvuje u radu para ili male grupe u skladu sa ulogom i pokazuje poštovanje prema saradnicima – pruži pomoć u radu drugim učenicima – procenjuje ostvaren rezultat i razvija predlog unapređenja	spajanje navedenih materijala – makaze, modelarska testera, brusni papir, stega. Izrada predmeta/modela ručnom obradom i spajanjem papira i/ili drveta, tekstila, kože korišćenjem odgovarajućih tehnika, postupaka i alata. Prikazivanje ideje, postupka izrade i rešenja/proizvoda. Timski rad i podela zaduženja u timu.
---------------------------------------	--	---

KORELACIJA SA DRUGIM PREDMETIMA

Informatika i računarstvo

Matematika

Biologija

Geografija

Likovna kultura

UPUTSTVO ZA OSTVARIVANJE PROGRAMA

Nastavni predmet tehnika i tehnologija namenjen je razvoju osnovnih tehničkih kompetencija učenika radi njegovog osposobljavanja za život i rad u svetu koji se tehnički i tehnološki brzo menja. Jedan od najvažnijih zadataka je da kod učenika razvija svest o tome da primena stečenih znanja i veština u realnom okruženju podrazumeva stalno stručno usavršavanje i celoživotno učenje, kao i da je razvijanje preduzimljivosti jedan od važnih preduslova ličnog i profesionalnog razvoja.

Nastavni program za peti razred orijentisan je na ostvarivanje ishoda.

Ishodi su iskazi o tome šta učenici umeju da urade na osnovu znanja koja su stekli učeći predmet tehnika i tehnologija. Predstavljaju opis integrisanih znanja, veština, stavova i vrednosti učenika u pet nastavnih tema: životno i radno okruženje, saobraćaj, tehnička i digitalna pismenost, resursi i proizvodnja i konstruktorsko modelovanje.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Polazeći od datih ishoda i sadržaja nastavnik najpre kreira svoj godišnji – globalni plan rada iz koga će kasnije razvijati svoje operativne planove. Ishodi definisani po oblastima olakšavaju nastavniku dalju operacionalizaciju ishoda na nivo konkretne nastavne jedinice. Sada nastavnik za svaku oblast ima definisane ishode. Pri planiranju treba, takođe, imati u vidu da se ishodi razlikuju, da se neki lakše i brže mogu ostvariti, ali je za većinu ishoda potrebno više vremena i više različitih aktivnosti. Pored udžbenika, kao jednog od izvora znanja, na nastavniku je da učenicima omogući uvid i iskustvo korišćenja i drugih izvora saznavanja.

S obzirom da je nastava teorijsko-praktičnog karaktera, časove treba realizovati podelom odeljenja na dve grupe.

Nastavnik je u planiranju, pripremi i ostvarivanju nastave i učenje autonoman. Za svaki čas treba planirati i pripremiti sredstva i načine provere ostvarenosti projektovanih ishoda.

Posete muzejima tehnike, sajmovima i obilaske proizvodnih i tehničkih objekata treba ostvarivati uvek kada za to postoje uslovi, radi pokazivanja savremenih tehničkih dostignuća, savremenih uređaja, tehnoloških procesa, radnih operacija i dr. Kada za to ne postoje odgovarajući uslovi, učenicima treba obezbediti multimedijalne programe u kojima je zastupljena ova tematika.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

Učenici u peti razred dolaze sa izvesnim znanjem iz oblasti tehnike i tehnologije koja su stekli u okviru predmeta svet oko nas i priroda i društvo, kao i sa određenim životnim iskustvima u korišćenju različitih uređaja i učestvovanja u saobraćaju. Na tome treba graditi dalje sticanje znanja, ovladavanje veštinama vodeći računa da su izuzetno važni ishodi ovog predmeta formiranje pravilnih stavova prema tehnici i tehnologiji gde je čovek lično odgovoran za njihovu upotrebu i zloupotrebu, kao i za zaštitu životne sredine. Kod učenika uzrasta 11, 12 godina postoji prirodna radoznalost za tehniku i tehnologiju, kao i potreba da nešto sami stvaraju svojim rukama. To treba iskoristiti na pravi način i učiniti realizaciju ovog predmeta što više povezanim sa svakodnevnim životom učenika. Realizacijom vežbi učenici otkrivaju i rešavaju jednostavne tehničke i tehnološke probleme, upoznaju primenu prirodnih zakonitosti u praksi, formiraju svest o tome kako se primenom tehnike i tehnologije menja svet u kome žive. Oni uočavaju kako na okolinu tehnika utiče pozitivno, a kako ponekad narušava prirodni sklad i kako se mogu smanjiti štetni uticaji na prirodno okruženje čime razvijaju svest o potrebi, značaju i načinima zaštite životne sredine.

Životno i radno okruženje

Upoznavanje područja čovekovog rada i proizvodnje, zanimanja i poslova u oblasti tehnike i tehnologije treba realizovati uz aktivnu ulogu učenika i primenu odgovarajućih medija. Omogućiti učenicima da identifikuju određena zanimanja kojima se ljudi bave i poslove koji se obavljaju u okviru tih zanimanja kao i tehnička sredstva koja se pri tome koriste. Tako će upoznati osnovna područja čovekovog rada, proizvodnje i poslovanja u tehničko-tehnološkom području i razviti kritički odnos koji uključuje razmatranje šireg konteksta tehnike i njenog uticaja na čoveka i planetu Zemlju s ekološkog, ekonomskog, kulturološkog i sociološkog aspekta.

Upoznati učenike sa tehnikom, tehničkim dostignućima i značajem tehnike i tehnologije. Ukazati na značaj nastave tehnike i tehnologije u cilju sticanja tehničke kulture, tj. tehničke pismenosti i neophodnost usvajanja određenih znanja o tehničkim uređajima koji nas okružuju, dobrobitima koja donose, načinu rada, mogućim opasnostima, razvijanjem veština koje omogućuju kreativnost i inovativnost u dizajniranju i izradi tehničkih sredstava kao i sigurno i pravilno njihovo korišćenje. Tako učenici stiču i određena saznanja o raznim profesijama što će im kasnije pomoći pri profesionalnom usmeravanju i opredeljivanju.

S obzirom da se kabinet za tehniku i tehnologiju i rad u njemu razlikuje od drugih kabineta u školi, učenici treba da upoznaju specifičnost rada, raspored i organizaciju radnih mesta kao i pravila ponašanja i rada u kabinetu. Posebnu pažnju treba posvetiti bezbednosti na radu prilikom korišćenja alata i pribora. Ukazati na situacije koje mogu zbog nepoštovanja pravila ponašanja ili nepravilne upotrebe alata i pribora biti potencijalne opasnosti, kao i na primenu mera zaštite na radu.

Korišćenje tehničkih aparata i IKT uređaja u životnom i radnom okruženju, učenici uglavnom upoznaju skoro svakodnevno u svojim domovima. Uz aktivnu ulogu učenika i primenu multimedija ukazivati na pravilnu upotrebu i eventualne posledice u slučaju nepridržavanja uputstava za korišćenje i neispravnosti tehničkih aparata u domaćinstvu (usisivač, mikser, razne grejalice i dr.).

Preporučeni broj časova za realizaciju ove nastavne teme je 6.

Saobraćaj

Ova oblast je izuzetno važna jer se učenici petog razreda osamostaljuju i šire radijus svog kretanja, a statistika govori da u našoj zemlji još uvek veliki broj dece strada u saobraćaju. Po prirodi njihovog uzrasta još uvek nisu dovoljno pažljivi u saobraćaju gde mogu biti pešaci, putnici, vozači bicikla i dečijih vozila. Zato je težište ishoda na bezbednom ponašanju i preuzimanju lične odgovornosti učenika za ponašanje u saobraćaju. Upotreba zaštitne opreme pri vožnji bicikla i drugih dečijih vozila, kao i korišćenje sigurnosnih pojaseva u vozilu je najvažniji ishod koji treba postići. Učenici treba da se na interesantan i očigledan način upoznaju sa pravilima i propisima kretanja pešaka i biciklista u saobraćaju, načinima regulisanja saobraćaja i bezbednom kretanju od škole do kuće, da upoznaju horizontalnu, vertikalnu i svetlosnu signalizaciju. Za realizaciju ovih nastavnih sadržaja treba koristiti odgovarajuće multimedije, a za praktično uvežbavanje mogu se koristiti poligoni u okviru škole ili saobraćajne makete koje mogu izraditi i učenici na redovnim časovima ili u radu slobodnih aktivnosti, kao i korišćenjem računarske simulacije.

Učenici imaju priliku da upoznaju razne profesije u oblasti regulisanja drumskog saobraćaja i mogućnosti i procene sopstvenih potencijala i interesovanja u vezi sa tim profesijama.

Preporučeni broj časova za realizaciju ove oblasti je 14.

Tehnička i digitalna pismenost

Cilj nastavne teme je da učenici ovladaju veštinama upotrebe informaciono-komunikacionih tehnologija u tehnici i shvate njihovu prirodnu povezanost. U okviru preporučenog broja časova planirano je da se učenici upoznaju sa tehničkim crtežom i obradom digitalne slike na računaru.

Tehničko crtanje predstavlja univerzalni jezik i osnovu tehničke pismenosti u grafičkim komunikacijama u svim područjima tehnike i svakodnevnom životu. Tehnički crtež je sredstvo razmene informacija u tehnici, od njegovog nastanka do proizvodnje tj. od ideje do realizacije. Učenici razvijaju veštine čitanja i izrade jednostavnijih tehničkih crteža i izradu tehničke dokumentacije. Učenike treba naučiti kako se skicom može izraziti ideja i kako se primenom pravila (standarda) izrađuje tehnički crtež. Učenici treba da upoznaju formate papira i osnovni pribor za tehničko crtanje. Insistirati na pravilnom korišćenju pribora za tehničko crtanje uvežbavanjem prilikom geometrijskog crtanja (paralelne linije, normalne linije, kružnice). Potrebno je da svaki učenik samostalno nacrtava jednostavan tehnički crtež u određenoj razmeri koristeći odgovarajuće vrste linija kao i elemente kotiranja.

Planirani ishodi u oblasti upotrebe i primene informaciono-komunikacionih tehnologija u tehnici u petom razredu se prvenstveno odnose na pravilno i bezbedno korišćenje digitalnih uređaja (računar, laptop, tablet, mobilni telefon, tv, digitalni fotoaparatus, veb kamera) a potom i na ovladavanje veštinama obrade digitalne slike na računaru u cilju sticanja odgovarajućih kompetencija koje se odnose na dokumentovanje i dizajn. Ovo je jedna od osnovnih veština koje su neophodne u sticanju opštih preduzetničkih kompetencija. Preporučuje se nastavnicima da sa učenicima u paru vežbaju prenos podataka između računara i eksternih uređaja (mobilni telefon, fotoaparatus) a da svaki učenik samostalno realizuje procedure tokom rada na računaru. Takođe je preporuka da svaki učenik (koristeći znanja i veštine koje je stekao na časovima informatike i računarstva) realizuje jednostavnu vežbu umetanja fotografije u odgovarajući program za obradu teksta i uređivanje dokumenta. Gde god je to moguće, treba koristiti Internet pretragu i pristup online resursima.

Preporučeni broj časova za realizaciju ove oblasti je 16.

Resursi i proizvodnja

Učenike treba upoznati sa pojmom prirodnih resursa na Zemlji i sa značajem njihovog očuvanja. Težište ove teme je na energiji i materijalima. Naznačiti osnovne izvore energije kao važan resurs za život ljudi, tehnološke procese i proizvodnju bez ulaženja u detalje. Upoznati učenike sa načinom korišćenja i pretvaranja u neke korisne oblike njima već poznatih izvora energije vode, vetra i Sunca.

Drugi važan resurs su materijali. Upoznati učenike sa pojmom i podelom materijala (prirodni, veštački). Vrste i svojstva materijala (fizička, hemijska i mehanička): drvo, papir, tekstil, koža objasniti na elementarnom nivou. Način obrade materijala (principi delovanja alata za mehaničku obradu materijala, ispitivanje materijala). Priprema za obradu. Prikazati pravilno korišćenje alata za ručnu obradu materijala, izvođenje operacija i zaštita na radu: obeležavanje, sečenje, završna obrada (bušenje, ravnanje, brušenje). Izbor materijala, operacija i alata i redosleda njihove primene. Reciklaža materijala i zaštita životne sredine. Postupno uvođenje učenika u rad sa alatom pri izvođenju raznih operacija menja suštinski karakter nastave tehnike i tehnologije – obrada materijala tako postaje sredstvo kreativnog izražavanja, a ne cilj u nastavi tehnike i tehnologije. Program se realizuje u formi predavanja (teoretska nastava) i vežbi.

Prilikom vežbanja sa alatima i pri obradi materijala potrebno je da učenici svoje ideje iskazuju samostalno. Preporuka je da učenici, na kraju ove oblasti, naprave plan izrade i samostalno izrade najmanje tri jednostavna modela.

Preporučeni broj časova za realizaciju ove oblasti je 20.

Konstruktorsko modelovanje

U ovom delu programa učenici realizuju zajedničke projekte primenjujući prethodno stečena znanja i veštine iz oblasti oblikovanja i obrade materijala, upotrebe IKT-a u tehnici i tehničkog crtanja. Cilj nastavne teme je postavljanje ciljeva i prioriteta, planiranje, donošenje odluka, timski rad, komunikacijske veštine, kao i razvijanje upornosti, pozitivnog odnosa prema radu, sposobnostima rešavanja problema, samoprocenjivanja i kritičkog mišljenja.

Preporuka je da se projekti realizuju u parovima ili malim grupama.

Nastavnik upoznaje učenike sa pravilima rada u grupi, podelom posla i odgovornostima, sa dinamikom i rokovima za realizaciju projektnih aktivnosti. Učenici se sami opredeljuju za određenu aktivnost u okviru grupe. Pruža im se mogućnost da realizuju svoju ideju koja je u skladu sa njihovim interesovanjima i sposobnostima pri čemu se postiže potpuna diferencijacija i individualizacija nastave. Učenici samostalno istražuju informacije za projektni zadatak koristeći informaciono-komunikacione tehnologije, nalaze rešenje, formiraju ideju, izrađuju tehničku dokumentaciju, planiraju i realizuju sopstveni proizvod. Identifikacija i izbor materijala i alata za realizaciju projekta vrše se uz podršku nastavnika. U tom procesu, učenici usvajaju i primenjuju znanja, razvijaju veštine, stavove, odgovornost i samostalnost. Preporuka je da se koriste materijali i

tehnologije koje su učenici upoznali u prethodnoj oblasti. Učenici samostalno vrše merenje i obeležavanje. Obrada materijala može se vršiti individualno ali je preporuka da učenici rade u paru, čime razvijaju sposobnost saradnje i socijalnih veština. Po završetku, učenici samostalno predstavljaju proizvod/model, usmeno obrazlažući tok realizacije, procenjujući ostvarenost rezultata i predlog unapređenja. Težište ovakvog rada nije na kvalitetu konačnog produkta već na procesu koji ima svoje korake i na saradničkim odnosima u radu u grupi. Nastavnik je tu pažljivi posmatrač, pomagač kada je to potrebno, davalac povratne informacije i neko ko ohrabruje. Učenicima jasno treba ukazati da se i na neuspelim produktima može mnogo naučiti ako se shvati gde su greške napravljene. Diskutovati sa učenicima i o ceni ponuđenih rešenja. Naglasiti važnost dobrog planiranja budžeta potrebnog za njegovu realizaciju kao i negativnih posledica loših proračuna. Na taj način učenike polako osposobljavati da razmišljaju preduzetnički i razvijati im osnovne kompetencije vezane za finansijsku pismenost.

Preporučeni broj časova za realizaciju ove oblasti je 16.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

U nastavi orijentisanost na dostizanje ishoda vrednuju se proces i produkti učenja.

U procesu ocenjivanja potrebno je uzeti u obzir sve aktivnosti učenika (urednost, sistematičnost, zalaganje, samoinicijativnost, kreativnost i dr.).

Vrednovanje aktivnosti, naročito ako je timski rad u pitanju, može se obaviti sa grupom tako da se od svakog člana traži mišljenje o sopstvenom radu i o radu svakog člana ponaosob (tzv. vršnjačko ocenjivanje).

Prilikom svakog vrednovanja postignuća potrebno je učeniku dati povratnu informaciju koja pomaže da razume greške i poboljša svoj rezultat i učenje. Ako nastavnik sa učenicima dogovori pokazatelje na osnovu kojih svi mogu da prate napredak u učenju, učenici se uče da razmišljaju o kvalitetu svog rada i o tome šta treba da preduzmu da bi svoj rad unapredili. Ocenjivanje tako postaje instrument za napredovanje u učenju. Na osnovu rezultata praćenja i vrednovanja, zajedno sa učenicima treba planirati proces učenja i birati pogodne strategije učenja.

Naziv predmeta	INFORMATIKA I RAČUNARSTVO	
Cilj	Cilj nastave i učenja informatike i računarstva je osposobljavanje učenika za upravljanje informacijama, bezbednu komunikaciju u digitalnom okruženju, proizvodnju digitalnih sadržaja i kreiranje računarskih programa za rešavanje različitih problema u društvu koje se razvojem digitalnih tehnologija brzo menja.	
Razred	peti	
Godišnji fond časova	36 časova	
OBLAST / TEMA	ISHODI	SADRŽAJI
IKT	Po završenoj temi/oblasti učenik će biti u stanju da: – navede primenu informatike i računarstva u savremenom životu – pravilno koristi IKT uređaje – imenuje osnovne vrste i komponente IKT uređaja – pravi razliku između hardvera, softvera i servisa – prilagodi radno okruženje kroz osnovna podešavanja – kreira digitalni sliku i primeni osnovne akcije editovanja i formatiranja (samostalno i saradnički) – kreira tekstualni dokument i primeni osnovne akcije editovanja i formatiranja (samostalno i saradnički) – primeni alate za snimanje i reprodukciju audio i video zapisa – kreira multimedijalnu prezentaciju i primeni osnovne akcije editovanja i formatiranja (samostalno i saradnički)	Predmet izučavanja informatike i računarstva. IKT uređaji, jedinstvo hardvera i softvera. Podešavanje radnog okruženja. Organizacija podataka. Rad sa slikama. Rad sa tekstem. Rad sa multimedijom. Rad sa prezentacijama.

DIGITALNA PISMENOST	– sačuva i organizuje podatke – razlikuje osnovne tipove datoteka – reaguje ispravno kada dođe u potencijalno nebezbednu situaciju u korišćenju IKT uređaja; – dovodi u vezu značaj pravilnog odlaganja digitalnog otpada i zaštitu životne sredine – razlikuje bezbedno od nebezbednog, poželjno od nepoželjnog ponašanja na internetu – reaguje ispravno kada dođu u kontakt sa neprimerenim sadržajem ili sa nepoznatim osobama putem interneta – pristupa internetu, samostalno pretražuje, pronalazi informacije u digitalnom okruženju i preuzima ih na svoj uređaj – informacijama na internetu pristupi kritički – sprovodi postupke za zaštitu ličnih podataka i privatnosti na internetu – razume značaj autorskih prava – prepoznaje rizik zavisnosti od tehnologije i dovodi ga u vezu sa svojim zdravljem – racionalno upravlja vremenom koje provodi u radu sa tehnologijom i na internetu	Upotreba IKT uređaja na odgovoran i siguran način. Pravila bezbednog rada na internetu. Pretraživanje interneta, odabir rezultata i preuzimanje sadržaja. Zaštita privatnosti ličnih podataka. Zaštita zdravlja, rizik zavisnosti od tehnologije i upravljanje vremenom.
RAČUNARSTVO	– izvodi skupovne operacije unije, preseka, razlike i pravilno upotrebljava odgovarajuće skupovne oznake – shvati matematičko-logički smisao reči „i”, „ili”, „ne”, „svaki”, „neki”, izraza „ako...onda” – zna algoritme aritmetike (sabiranja, množenja, deljenja s ostatkom, Euklidov algoritam) i interpretira ih algoritamski – navede redosled koraka u rešavanju jednostavnog logičkog problema – kreira jednostavan računarski program u vizuelnom okruženju – svrsishodno primenjuje programske strukture i blokove naredbi – koristi matematičke operatore za izračunavanja – objasni scenario i algoritam projekta – analizira i diskutuje program – pronalazi i otklanja greške u programu – sarađuje sa ostalim članovima grupe u odabiru teme, prikupljanju i obradi materijala u vezi sa temom, formulaciji i predstavljanju rezultata i zaključaka – odabira i primenjuje tehnike i alate u skladu sa fazama realizacije projekta – navede korake i opiše postupak rešavanja projektnog zadatka – vrednuje svoju ulogu u grupi pri izradi projektnog zadatka i aktivnosti za koje je bio zadužen – postavlja rezultat svog rada na internet, radi deljenja sa drugima, uz pomoć nastavnika	Uvod u logiku i skupove: unija, presek, razlika; reči „i”, „ili”, „ne”, „svaki”, „neki”, „ako...onda”. Uvod u algoritme aritmetike: pismeno sabiranje, množenje, deljenje s ostatkom, Euklidov algoritam. Uvod u temu programiranja. Radno okruženje izabranog softvera za vizuelno programiranje. Alati za rad sa grafičkim objektima, tekstom, zvukom i videom. Program – kategorije, blokovi naredbi, instrukcije. Programske strukture (linijska, ciklična, razgranata). Faze projektnog zadatka od izrade plana do predstavljanja rešenja. Izrada projektnog zadatka u grupi u korelaciji sa drugim predmetima. Predstavljanje rezultata projektnog zadatka.

KORELACIJA SA DRUGIM PREDMETIMA

Svi predmeti

UPUTSTVO ZA OSTVARIVANJE PROGRAMA

Program nastavnog predmeta informatika i računarstvo, u drugom ciklusu osnovnog obrazovanja i vaspitanja, organizovan je po spiralnom modelu i orijentisan je na ostvarivanje ishoda. Ishodi govore o tome šta učenici umeju da urade na osnovu znanja koja su stekli učeći ovaj predmet. Predstavljaju opis integrisanih znanja, veština, stavova i vrednosti učenika u tri tematske celine: IKT, Digitalna pismenost i Računarstvo.

U nastavi orijentisanoj na postizanje ishoda potrebno je uvažiti stečene digitalne veštine učenika. U planiranju i pripremanju nastave, nastavnik polazi od ishoda koje treba ostvariti i planira, ne samo svoje, već, prevashodno aktivnosti učenika na času. Nastavnik treba da bude više orijentisan ka mentorskoj ulozi, a manje ka predavačkoj. Potrebno je da nastavnik programske ishode, koji treba da se dostignu do kraja petog razreda, razloži na ishode – korake za svaki čas, bilo da se radi o časovima obrade ili utvrđivanja, a koje treba da ostvari svaki učenik. Takođe, treba da za svaki čas planira i pripremi sredstva i načine provere ostvarenosti projektovanih ishoda. Preporuka je da nastavnik planira i priprema nastavu samostalno i u saradnji sa kolegama iz razrednog veća zbog uspostavljanja korelacija među predmetima.

Potrebno je raditi na razvoju algoritamskog načina mišljenja u postupku rešavanja problema i zadataka, razvoju logičkog mišljenja i izgradnji ličnih strategija za učenje uz primenu IKT-a.

Da bi svi učenici dostigli predviđene ishode, potrebno je aktivnosti osmisлити tako da uključuju praktičan rad, uz primenu IKT-a, povezivanje različitih sadržaja iz drugih tema unutar samog predmeta, kao i sa drugim predmetima. Poželjno je da planirane aktivnosti na času prati sažeto i jasno uputstvo učeniku za realizaciju zadatka, uz demonstraciju postupka. Ostaviti prostor za ueničku inicijativu i kreativnost, odnosno da se kroz diskusiju sa uenicima odaberu najadekvatniji alati, koncepti i strategije za realizaciju određenih aktivnosti. U toku realizacije planiranih aktivnosti raditi na uspostavljanju i negovanju navika i ponašanja kao što su postupnost, istrajnost, analitičnost, samostalnost u radu i spremnost na saradnju.

Dostizanje definisanih ishoda može se ostvariti uz određeni stepen slobode nastavnika kako u izboru metoda rada, programskih alata i tehnologija (računar, digitalni uređaj...), tako i u redosledu i dinamici realizacije elemenata različitih tematskih oblasti. Na internetu se mogu se naći primeri dobre prakse koji se, uz prilagođavanje uslovima rada i poštovanjem autorskih prava, mogu koristiti.

S obzirom da je nastava ovog predmeta teorijsko-praktičnog karaktera izvodi se sa polovinom odeljenja, jedan čas nedeljno, u računarskom kabinetu/digitalnoj učionici.

Informaciono-komunikacione tehnologije (9)

Realizaciju ove tematske celine započeti navođenjem primera primene IKT-a. Motivisati učenike da diskutuju o mogućnosti primene IKT-a iz njihove perspektive, da opišu iskustva u korišćenju digitalnih uređaja i navedu ono šta je njima važno kod digitalnih uređaja: dobar zvuk, bolja fotografija, internet, igrice, zapažanja kako njihovi roditelji koriste IKT uređaje i slično.

Učenike informativno upoznati sa predmetom izučavanja informatike i računarstva i to navođenjem primera koji bi njima bili poznati. Objasniti pojam informaciono-komunikacione tehnologije (IKT). Uvesti pojmove hardver i softver.

Naveći vrste računara i digitalnih uređaja koje učenici koriste, delove iz kojih se sastoje: tastatura, miš, ekran, ekran osetljiv na dodir, kućište, zvučnici i sl., navodeći njihovu funkciju. Diskutovati sa uenicima o njihovom iskustvu sa hardverom i IKT uređajima. Cilj je da učenici budu u stanju da razumeju namenu osnovnih delova digitalnih uređaja koje koriste. Napomenuti da u računaru postoji memorija u kojoj se pamte brojevi kojima su opisani tekst, slika, zvuk... Pokazati na primeru kako bi se neka slika kodirala brojevima. Skrenuti pažnju na pravilno rukovanje IKT uređajima.

Pojam operativni sistem uvesti kroz povezivanje prethodnog iskustva učenika u korišćenju različitih digitalnih uređaja (kroz diskusiju: npr. koji OS koristi mobilni telefon, naveći primere: Android, Windows...). Naglasiti koji operativni sistem koriste računari na kojima će raditi u školi. Opisati ukratko ulogu OS, naglasiti da prepoznaje i povezuje delove računara i omogućava da koristimo računar i druge digitalne uređaje. Na sličan način uvesti i pojam korisnički programi.

Kroz demonstraciju i ličnu aktivnost učenika, skrenuti pažnju na pravila koja važe u kabinetu i u radu sa računarima i opremom (pravilno uključivanje, prijavljivanje, korišćenje, odjavljivanje i isključivanje računara). Uvesti pojam „radna površina” operativnog sistema (napraviti paralelu kod računara i drugih digitalnih uređaja). Objasniti pojmove ikona, prečica, traka sa zadacima (navesti elemente i njihovu namenu).

Uvesti pojam „Kontrolna tabla”, pojasniti namenu i način pokretanja. Bez ulaženja u sve detalje kontrolne table, sa uenicima u ovom razredu uraditi samo najosnovnija podešavanja uređaja (miša, monitora...) i radnog okruženja (regionalna jezička podešavanja OS-a, jezik tastature SR ćirilica i latinica, jačina zvuka...). Ovde paralelno uraditi sve aktivnosti, prema mogućnostima, i kroz osnovna podešavanja na telefonu jer su takvi uređaju uenicima bliski.

Kroz konkretne primere objasniti pojam datoteke i neophodnost organizacije datoteka u računar: čuvanje i pronalaženje, premeštanje ili brisanje (pomenuti „Korpu za otpatke”). Diskutovati sa učenicima o vrstama datoteka (tekst, brojevi, slike, zvuk, video i multimedija).

Za kreiranje, izmene, čuvanje i prikazivanje rezultata rada u formi datoteka, odabrati dostupne korisničke programe (licencirane ili besplatne), kao što su programi za: crtanje, obradu teksta, izradu multimedijalnih prezentacija, snimanje zvuka i video-zapisa pomoću drugih uređaja (mobilni telefon, kamera, mikrofoni...), reprodukciju zvuka i video materijala koji mogu biti instalirani u računar ili na „oblaku”. Nastavnik može po svojoj proceni odabrati i druge programe koji će takođe uticati na sticanje željenog, funkcionalnog IKT znanja i veština u radu sa navedeni multimedijalnim elementima.

U petom razredu učenik treba da kreira i uredi digitalne slike/cртеže korišćenjem raspoloživih alata izabranog programa (selektovanje, kopiranje, lepljenje, promenu veličine slike, dodavanje i brisanje oblika, odsecanje dela slike, čuvanje, zatvaranje, pronalaženje, doradu i čuvanje produkta, kao i alate za zumiranje, unos teksta, upotrebu „čerkice”, „gumice” i sl.).

Pri radu sa tekstom primeniti osnovne alate za uređivanje i oblikovanje teksta (unos teksta, dodavanje, brisanje, kopiranje, selektovanje, poravnanje, promena fonta, boje, veličine slova, umetanje slika...). Naglašavati potrebu odabira odgovarajućeg pisma (kodnog rasporeda: ćirilica, latinica...) i insistirati na primeni pravopisa. Uvežbati čuvanje i štampanje dokumenta. Rad sa tabelama i složenijim alatima obraditi u starijim razredima.

Paralelno sa srpskom terminologijom pomenuti i izvorne engleske termine.

Snimanje zvuka i video-zapisa, shodno mogućnostima, započeti demonstracijom upotrebe uređaja: kamera, mikrofoni, zvučnici, mobilni telefoni, itd. Obuhvatiti najosnovnije tehnike u procesu snimanja (pokreni, zaustavi, sačuvaj, obriši) i reprodukcije (pokreni, pauziraj, zaustavi, pusti od početka, podesi jačinu zvuka). U vežbi čuvanja audio/video zapisa skrenuti pažnju na različite tipove datoteka u konkretnom programu (npr. mp3, mp4, avi, midi...).

Pri izradi multimedijalnih prezentacija primeniti osnovne alate za uređivanje i oblikovanje sadržaja. U programu za izradu multimedijalnih prezentacija koristiti ranije kreirane zvučne i video zapise. Prilagoditi tip datoteke izabranom programu (koristiti neki od raspoloživih programa za konverziju podataka). Kroz razgovor sa učenicima i kroz primere razviti pojam dobre prezentacije i načine predstavljanja (koliko je bitan sadržaj a ne samo forma).

Digitalna pismenost (5)

Pri realizaciji tematske celine Digitalna pismenost pojasniti učenicima šta znači korišćenje IKT uređaja na odgovoran i siguran način, i naglasiti da to nije obaveza samo IT stručnjaka već svih korisnika. Demonstrirati funkcije antivirusnog programa i zaštitnog zida. Analizirati sa učenicima od kakvog su materijala napravljeni IKT uređaji, da li se takvi materijali mogu reciklirati i na koje sve načine se mogu odlagati digitalni uređaji koji nisu u upotrebi, u cilju zaštite životne sredine.

Proveriti sa učenicima njihova dosadašnja iskustva u korišćenju veb-pregledača (čitača, brauzera). Razgovarati o sajtovima pretraživačima i načinima pretrage, uvesti pojmove autor i autorska prava i navesti osnovne licence. Pretragu interneta i odabir relevantnih stranica iz prikazanih rezultata pretrage. (Kako pronalazimo, biramo i preuzimamo informacije? Kako stvaramo (onlajn aplikacije)? Kako razmenjujemo informacije i sarađujemo na internetu?)

Na unapred pripremljenom skupu veb-strana kroz diskusiju o proceni informacija pronađenih na internetu (publika kojoj je sajt namenjen, autor, tačnost/preciznost, objektivnost, aktuelnost i internet adresa) podsticati razvoj kritičkog mišljenja učenika.

Upoznati učenike sa pravilima ponašanja na internetu (eng. Netiquette). Za utvrđivanje i pojašnjavanje ove teme, organizovati kvizove i radionice (na teme bezbedno – nebezbedno, poželjno – nepoželjno ponašanje na internetu) kao i simulacije nebezbednih situacija sa akcentom na to kako je poželjno reagovati u datim situacijama (kroz igranje uloga i sl.). Jedna od aktivnosti za učenike, radi povezivanja znanja, može biti izrada tekstualnih dokumenata na temu: Moja pravila ponašanja na internetu, Pet najvažnijih pravila za bezbedan internet, Kako da internet postane sigurniji za decu, i sl.

U korelaciji sa drugim predmetima (fizičko i zdravstveno vaspitanje) veliku pažnju posvetiti tome kako uređaji koje svakodnevno koriste (računar, telefon, tablet...) mogu loše da utiču na njihovo zdravlje pri čemu ih treba voditi ka situacijama na koje ih roditelji svakodnevno podsećaju (loše držanje, dugo gledanje u ekran,...). Posebnu pažnju posvetiti razvoju svesti kod učenika o vremenu u toku dana, utrošenom na rad sa tehnologijom i mogućim razvojem zavisnosti od tehnologije.

Računarstvo (16)

Realizacija teme može se započeti prikazivanjem motivacionih filmova o programiranju. Uvesti pojmove: program i programiranje. Demonstrirati gotove animacije i računarske igre radi razvijanja svesti i pobuđivanja motivacije da učenici sami mogu da kreiraju svoje igrice. Odabrati primer igrice za analizu (na primer sa portala www.code.org), kao i druge motivacione materijale iz sličnih obrazovnih izvora) sa ciljem upoznavanja

učenika sa koracima u rešavanju jednostavnih problemskih zadataka. Uvesti pojam algoritma pri rešavanju najjednostavnijeg problema. Iskoristiti iskustvo koje učenici imaju kao korisnici tehnologije (računara, pametnih telefona...) da bi se napravila jasna veza između procesa programiranja i konačnog proizvoda, igrice ili animacija. Pored toga, isticati da se kroz učenje programiranja i algoritama, razvijaju strategije za rešavanja životnih problema, svaki zadatak koji sebi postavljamo u svakodnevnom životu se rešava korak po korak, tj. algoritamski.

U međupredmetnoj koordinaciji sa predmetom matematika, uvesti matematičko-logičke pojmove koje leže u osnovi informatike i računarstva: skup, elementi, podskup, jednakost skupova, prazan skup (sa odgovarajućim znacima); Venovi dijagrami; skupovne operacije: unija, presek, razlika i odgovarajuće oznake; reči: „i”, „ili”, „ne”, „svaki”, „neki”; odgovarajuće logičke veznike i njihovu interpretaciju skupovnim operacijama i relacijama. Korišćenjem primera iz tekućih sadržaja, dalje se osmišljava pojam skupa, izgrađuje matematičko-informatički jezik i unosi preciznost u izražavanje. Potrebno je na raznovrsnim primerima koristiti odgovarajuće simbole (znake) i uočavati zakonitosti skupovnih i logičkih operacija. Na podesnim primerima ilustrovati matematičko-logičku upotrebu reči: svaki, neki, ili, i, ne, sledi (ako...onda). Učenici usvajaju elemente deduktivnog zaključivanja (pravilno formulisanje tvrdjenja; pravilno zaključivanje, pravilno korišćenje veznika „i”, „ili”, a naročito „ako...onda”). Nastaviti sa daljim izgrađivanjem pojmova: brojevi, izraz, promenljiva, izraz s promenljivom i pridruživanje, koristeći pri tome i termine izraz, formula, iskaz, algoritam. Uočavati primere jednostavnijih (funkcijskih) zavisnosti u raznim oblastima (pridruživanje po datom pravilu brojeva – brojevima, brojeva – dužima, brojeva – površinama i dr.), kao i jednostavnijih algoritamskih procedura (osnovni algoritmi za izvođenje računskih operacija sabiranja, množenja, deljenja s ostatkom, Euklidovog algoritma). Pri tome je važno korišćenje dijagrama i tabela (dijagram toka algoritma, tabela rezultata nekog prebrojavanja ili merenja i dr.).

Objasniti problem rečima, definisati svaku pojedinačnu instrukciju (korak) i postupak ređanja blokova, predstaviti dejstvo naredbe „pokreni” i opisati kakvo dejstvo ima na ponašanje objekta. Napomenuti da se jednom poređani blokovi instrukcija mogu više puta pokrenuti. Prelaskom na naredne nivoe složenosti objasniti zašto je pogodno zameniti korake koji se ponavljaju odgovarajućom blok naredbom (petlja–blok „ponavljaj”) ili ako problemski zadatak sadrži neki zadati uslov, objasniti potrebu razdvajanja (grananje–blok „ako je”) na naredbe koje će se izvršiti ako je ispunjen uslov.

Izabrati programsko okruženje za vizuelno programiranje (Scratch, Stencyl, AppInventor, Alice, ...) koje treba da omogući algoritamsko rešavanje problema i osnove programiranja. Programsko okruženje birati tako da omogućava jednostavnu animaciju objekata, odnosno, da alati omogućavaju učenicima da se odmah, bez mnogo teorijskog uvoda i objašnjenja složenih programerskih koncepata, aktivno uključe u programiranje.

U zavisnosti od izabranog programskog okruženja prilagoditi sva sledeća objašnjenja specifičnostima tog alata. Kroz aktivnu nastavu i uključenost u proces kreiranja programa od prvih časova, učenici će postupno usvojiti potrebne pojmove, znanja i veštine. Ukazati na sličnosti i razlike sa primerima i radnim okruženjem prikazanim na prvom času, kao što su ograničenja u izboru objekata, ograničenja u instrukcijama u zadatku i navesti koje mogućnosti nudi izabrano programsko okruženje.

Pogodan primer, prilikom upoznavanja sa radnim okruženjem, je da učenici za konkretan lik i konkretnu scenu, poređaju blokove naredbi tako da se klikom na lik pojavi neka poruka (npr. „Zdravo ja sam...”). Demonstrirati postupke: izbor objekata (naglasak na biblioteke), slaganje blokova po principu „prevuci–i–pusti” i pokretanje programa. Ukazati učenicima na mogućnost izmene pojedinačnih osobina objekata koji su dostupni u bibliotekama i galerijama odabranog softvera u formi 2D odnosno 3D modela. Upoznati učenike kroz ovaj jednostavni primer sa pojmom naredbe i konceptom pisanja programa kroz ređanje blok-naredbi. Podizati nivo složenosti u skladu sa pojmovima koji se uvode: projekat i scenario i napraviti vezu sa pojmovima zadatak i pisanje priče. Dovedi u vezu postupak rešavanja zadatka sa pisanjem programa, i povezati pojmove scenario i algoritam. Uvesti pojmove: Objekat – lik (biblioteka objekata, podešavanje osobina i svojstva za izabrani objekat), Objekat – pozornica (biblioteka pozornica, podešavanje pozadine pozornice, koordinatni sistem scene), alati (umnoži, iseci–obriši, uvećaj, umanji) i datoteka programa (najčešće se koristi termin – projekat). Za izabrano radno okruženje za vizuelno programiranje (za rad kod kuće) poželjno je pripremiti kratko pisano uputstvo (pronalaženje, preuzimanje, instaliranje...), demonstrirati i pojasniti (postupak: preuzimanja, čuvanja i instaliranja izabranog programskog okruženja, napomenuti mogućnost korišćenja onlajn aplikacije, ukoliko takva mogućnost postoji). Svaki od objekata učenik može kreirati samostalno, umesto da koristi predefinisane objekte iz biblioteke.

Demonstrirati na svakom primeru sledeće tehnike: kreiranje projekta (novi projekat, izabrati objekat čije se aktivnosti definišu, kao i objekte koji definišu njegovu okolinu, definisati početni položaj objekta i svojstva objekta – u nekim okruženjima informacija o objektu), jednostavna podešavanja (upotrebu alata: uvećaj, umanji, umnoži, iseci, okreni, promeni boju...), zadavanje izabranog kretanja ili ponašanja (iz palete blokova: upravlja događajem, za zadate akcije odgovarajući događaj...), čuvanje projekta (imenovanje, izbor lokacije), ponovno otvaranje (zatvaranje, pronalaženje, pokretanje) i modifikaciju projekta (izmenu nekog elementa: orijentaciju, boju, veličinu i sl., pronalaženje i ispravljanje grešaka, čuvanje izmena u projektu). Demonstrirati i

ukazivati na raznovrsne funkcionalnosti dostupne u paletama blokova, za: kretanja, izgled i aktivnosti koju objekat treba da realizuje (predviđenih scenarijom) preko primera kao što su: kretanje objekata da se izbegnu prepreke, razgovor dva lika o pojmovima koje su učili u prethodnoj lekciji i sl.

Upoznati učenike sa kategorijama blokova i načinom zadavanja parametara (trajanje događaja, broj ponavljanja, promenu ugla, promenu položaja...). Unos podataka preko tastature koristiti za promenu parametara u okviru blok-naredbe. Primenom različitih funkcionalnosti objekata učenici treba da uoče informacije o blizini objekata, njihovoj veličini i prostornim odnosima. Na konkretnom primeru demonstrirati uticaj promene parametara na izvršavanje programa. Demonstrirati funkcije editovanja objekata, editovanja i upravljanja programom (izmene u redosledu blokova, objedinjavanje blokova koji se ponavljaju u petlje ili grananje), testiranje i praćenje svakog koraka prilikom izvršavanja programa.

Pojam promenljive uvesti na konkretnom primeru koji jednostavnim računskim operacijama i njihovim izvršavanjem dovodi do rešavanja konkretnog problema. Obuhvatiti pojmove i postupke za kreiranje promenljivih, dodelu vrednosti i korišćenje operatora. Npr. shodno uzrastu i u korelaciji sa matematikom za peti razred kreirati program za izračunavanje obima i površine pravougaonika. Pri tome kreirati promenljive: dužina, širina, obim i površina i skrenuti pažnju da su operatori koji se koriste u ovom primeru osnovne računске operacije (sabiranje, množenje).

Postupno kroz primere uvesti pojmove: linijska, ciklična i razgranata struktura, kao što su: promena pozadine ili lika u odnosu na događaj, kreiranje rečenice od reči i slika, razvrstavanje objekata u skupove (živa i neživa priroda, planete, reke...), upoređivanje vrednosti dve promenljive, ponavljanje kretanja i melodije dok se ne dodirne drugi objekat, određivanje prosečne temperature na osnovu pet brojeva koji predstavljaju izmerene temperature od ponedeljka do petka, nalaženje najlakšeg ranca od data tri, određivanje prosečne visine ili težine dečaka i devojčica u grupi (za naprednije...) i slično.

Bez obzira na primere koji se odaberu trebalo bi svakako obavezno obraditi male serije od konačno mnogo elemenata i za njih izračunati: broj, zbir, prosek, minimum, maksimum.

Analizirati sa učenicima karakteristike pojedinih struktura i opravdanost primene u pojedinim situacijama.

Postupak korak po korak do rešenja problema, treba da posluži za sistematizaciju postupka izrade projekta. Ona treba da obuhvati razumevanje pojma projekta, izradu scenarija i algoritma, ređanje blok-naredbi, proveru grešaka, ispravljanje programa, deljenje sa drugima preko Interneta. Naglasiti da se algoritmi mogu opisati na razne načine: dijagramom toka, pseudokodom, prepričano običnim jezikom, kao i kroz program kreiran u jednom od vizuelno orijentisanih programerskih alata. Demonstrirati postupak postavljanja projekta na Internet. Ukazati na mogućnost preuzimanja gotovih projekata sa Interneta, radi pronalaženja najboljeg rešenja za sopstveni projekat, uočavanje tuđih i svojih grešaka, kao i za dobijanje ideja i razvijanja kreativnosti.

Projektna nastava (6)

Nastavnicima se preporučuje da u toku petog razreda, radi razvijanja međupredmetnih kompetencija i ostvarivanja korelacije sa drugim predmetima, realizuju sa učenicima najmanje dva projektna zadatka. Vreme realizacije projektnih zadataka od kojih je jedan iz oblasti IKT i Digitalna pismenost i drugi iz oblasti Računarstvo određuje nastavnik u dogovoru sa učenicima i sa nastavnicima drugih predmeta, koji pokrivaju oblast izabrane teme. Pri izboru tema, shodno interesovanjima izvršiti podelu učenika na grupe/parove.

Pri realizaciji prvog projektnog zadatka staviti naglasak na razradi projektnog zadatka – od izrade plana do predstavljanja rešenja. Nastavnik planira faze projektnog zadatka u skladu sa vremenom, složnošću teme, raspoloživim resursima (znanja, veštine i stavovi koje su učenici usvojili nakon tematskih celina IKT i Digitalna pismenost, tehničke opremljenosti škole i drugih relevantnih faktora). Učenici zajedno sa nastavnikom prolaze kroz sve faze rada na projektnom zadatku, pri čemu nastavnik naglašava svaki korak, objašnjava, inicira diskusiju i predlaže rešenja.

Pri predstavljanju faza projekta može poslužiti sledeći primer: Faza 1: predstavljanje tema, formiranje grupa i odabir teme; Faza 2: Odabir materijala i sredstava, razmatranje dodatne podrške predmetnog nastavnika u zavisnosti od teme; Faza 3: Planiranje vremena i izbor strategije za rešavanje zadatka u skladu sa rokom za predaju rada; Faza 4: Prikupljanje i proučavanje materijala, izrada zadatka i priprema za izlaganje; Faza 5: Predstavljanje rezultata projektnog zadatka, diskusija i procena/samoprocena urađenog (nastavnik obezbeđuje uslove za što uspešnije izlaganje, usmerava diskusiju i vrši evaluaciju urađenog sa preciznom povratnom informacijom).

Projektni zadaci se bave realnim temama iz školskog ili svakodnevnog života. Za predviđeni broj časova ove tematske celine i sa dobro isplaniranim aktivnostima, može se očekivati da učenici uspešno izrade i predstavu rešenje projektnog zadatka. Akcenat je na podsticanju inicijativa i kreativnosti, uspostavljanju saradničkih i vrednosnih stavova kod učenika. Cilj je razvijanje i negovanje: postupnosti, povezivanja i izgradnje sopstvenih strategija učenja, vršnjačkog učenja, vrednovanja i samovrednovanja postignuća.

Projektni zadaci podrazumevaju korelaciju i saradnju sa nastavnicima ostalih predmeta, koja se može ostvariti na ovakvim i sličnim primerima:

- izrada intervjua ili članaka (na teme: zanimljivosti iz sveta sporta, umetnosti, nauke, ...);
- izrada uputstva ili tutorijala (tipa: „kako da podesite”, „kako da izmenite”, „kako da rešite ovaj zadatak”, „kako da koristite program ... ”);
- izrada pravila ponašanja (na teme: u sportskoj sali, u kabinetu..., za bezbedniji rad na internetu, za kreiranje sigurne lozinke, zaštite računara od zlonamernih programa, zaštite zdravlja...).

Dodatna motivacija za učenike može biti izbor najboljih radova za: školski časopis, sajt škole, oglasnu tablu (odeljenje glasa – vrednovanje, samovrednovanje) a da ostale radove postavljaju na pano u kabinetu informatike i računarstva...

Dobar primer sumiranja naučenih postupaka je izrada prateće dokumentacije u vidu fajlova različitog tipa, kao što su: tekstualni fajlovi, slike, video materijali i sl.

Drugi projektni zadatak se realizuje po fazama koje su već opisane.

Za primer mogu poslužiti sledeće teme: Napravi kalkulator ili Kreiraj program za izračunavanje...(matematika), Priča iz kosmosa, Ispričaj priču o mestu u kome živiš ili Turistički vodič kroz... (geografija), Intervjuiši drugare o budućim zanimanjima (u formi stripa), Zamesi hleb (od njive do trpeze)... Učenici takođe, mogu pozajmiti već urađeni projekat, preuzeti ga sa interneta i prilagoditi svom scenariju. Ideja za projektni zadatak može biti i izrada kviza i testa za proveru znanja, ponavljanje, utvrđivanje, sistematizaciju gradiva iz celog predmeta.

Učenici pre prikupljanja materijala izrađuju scenario (priču ili algoritam za konkretan zadatak), razrađuju korake i opisuju postupak rešavanja projektnog zadatka. Deo zadatka je i čuvanje materijala upotrebljenog za rešavanje projektnog zadatka. Očekivani produkt projektnog zadatka je multimedijalni sadržaj u formi: stripa, animacije, igrice i sl., a napredniji učenici mogu izraditi algoritam i program za rešavanje konkretnog problemskog zadatka.

PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

U procesu vrednovanja potrebno je kontinuirano pratiti rad učenika.

Vrednovanje aktivnosti, naročito ako je timski rad u pitanju, se može obaviti sa grupom tako da se od svakog člana traži mišljenje o sopstvenom radu i o radu svakog člana ponaosob (tzv. vršnjačko ocenjivanje).

Preporučuje se i ocenjivanje bazirano na praktičnim radovima i vežbanjima. Kvizove, testove znanja i slično koristiti za uvežbavanje i utvrđivanje pojmova i činjeničnih znanja, kao i za formiranje konačnih ocena.

Preporučeno je kombinovanje različitih načina ocenjivanja da bi se sagledale slabe i jake strane svakog svog učenika. Prilikom svakog vrednovanja postignuća potrebno je učeniku dati povratnu informaciju koja pomaže da razume greške i poboljša svoj rezultat i učenje.

Potrebno je da nastavnik rezultate vrednovanja postignuća svojih učenika kontinuirano analizira i koristi svoje nastavne prakse.

U okviru plana rada nastavnika, u delu vannastavnih aktivnosti, pored dodatne i dopunske nastave, planirati sekciju i vreme za mentorski rad sa učenicima koji učestvuju na takmičenjima iz ovog predmeta. Preporučuje se da se izbor tema za rad na sekciji izvrši u saradnji sa drugim nastavnicima, a da se početna inicijativa prepusti učenicima i njihovim interesovanjima. Teme kao što su izrada i održavanje školskog sajta, bloga ili neke druge školske veb stranice, kreiranje i izrada školskog elektronskog časopisa ili letopisa škole mogu biti dobre početne ideje koje će povezati znanja i veštine stečene u ovom predmetu sa drugim znanjima, uz aktivno učešće u životu škole.

Naziv predmeta	FIZIČKO I ZDRAVSTVENO VASPITANJE	
Cilj	Cilj nastave i učenja fizičkog i zdravstvenog vaspitanja je da učenik unapređuje fizičke sposobnosti, motoričke veštine i znanja iz oblasti fizičke i zdravstvene kulture, radi očuvanja zdravlja i primene pravilnog i redovnog fizičkog vežbanja u savremenim uslovima života i rada.	
Razred	Peti	
Godišnji fond časova	72 časa + 54 časa (obavezne fizičke aktivnosti učenika)	
OBLAST/TEMA	ISHODI Po završetku teme učenik će biti u stanju da:	SADRŽAJI
FIZIČKE SPOSOBNOSTI	– primeni jednostavne komplekse prostih i opštepripremnh vežbi	Obavezni sadržaji Vežbe za razvoj snage

MOTORIČKE VEŠTINE, SPORT I SPORTSKE DISCIPLINE		– izvede vežbe (raznovrsna prirodna i izvedena kretanja) i koristi ih u sportu, rekreaciji i različitim životnim situacijama – uporedi rezultate testiranja sa vrednostima za svoj uzrast i sagleda sopstveni motorički napredak	Vežbe za razvoj pokretljivosti Vežbe za razvoj aerobne izdržljivosti Vežbe za razvoj brzine Vežbe za razvoj koordinacije Primena nacionalne baterije testova za praćenje fizičkog razvoja i motoričkih sposobnosti Obavezni sadržaji Tehnika istrajnog trčanja Istrajno trčanje – priprema za kros Tehnika sprinterskog trčanja Tehnika visokog i niskog starta Skok uvis (prekoračna tehnika) Bacanje loptice (do 200 g) Preporučeni sadržaji Tehnika štafetnog trčanja Skok udalj Bacanja kugle 2 kg Bacanje „vorteks-a” Troboj
	Atletika	– kombinuje i koristi dostignuti nivo usvojene tehnike kretanja u sportu i svakodnevnom životu – dovodi u vezu razvoj fizičkih sposobnosti sa atletskim disciplinama	Obavezni sadržaji Vežbe na tlu Preskoci i skokovi Vežbe u uporu Vežbe u visu Niska greda Gimnastički poligon Preporučeni sadržaji Vežbe na tlu (napredne varijante) Visoka greda Trambolina Preskok Konj sa hvataljkama Vežbe u uporu (složeniji sastav) Vežbe u visu (složeniji sastav)
	Sportska gimnastika	– održava stabilnu i dinamičku ravnotežu u različitim kretanjima, izvodi rotacije tela – koristi elemente gimnastike u svakodnevnom životnim situacijama i igri – proceni sopstvene mogućnosti za vežbanje u gimnastici	Obavezni sadržaji Rukomet/minirukomet: Osnovni elementi tehnike i pravila; – vođenje lopte, – hvatanja i dodavanja lopte, – šutiranja na gol, – fintiranje, – principi individualne odbrane – osnovna pravila rukometa/minirukometa Sportski poligon Preporučeni sadržaji Napredni elementi tehnike, taktike i pravila igre:
	Osnove timskih i sportskih igara	– koristi elemente tehnike u igri – primenjuje osnovna pravila rukometa u igri – učestvuje na unutarodjeljenskim takmičenjima	

FIZIČKA I ZDRAVSTVENA KULTURA (Realizuje se kroz sve nastavne oblasti i teme uz praktičan rad)	Ples i ritmika	– hvatanja kotrljajućih lopti, – dribling, – šutiranja na gol, – fintiranje, – osnovni principi kolektivne odbrane. Obavezni sadržaji Pokreti uz ritam i uz muzičku pratnju Ritmička vežba bez rekvizita Skokovi kroz vijaču Narodno kolo „Moravac” Narodno kolo iz kraja u kojem se škola nalazi Osnovni koraci društvenih plesova Preporučeni sadržaji Vežbe sa obručem Vežbe sa loptom Složeniji skokovi kroz vijaču	– izvede kretanja, vežbe i kratke sastave uz muzičku pratnju – igra narodno kolo – izvede kretanja u različitom ritmu – izvede osnovne korake plesa iz narodne tradicije drugih kultura	Obavezni sadržaji Predvežbe u obučavanju plivanja Igre u vodi Samopomoć u vodi Preporučeni sadržaji Pliva jednom tehnikom Ronjenje u dužinu
	Plivanje	Obavezni sadržaji Predvežbe u obučavanju plivanja Igre u vodi Samopomoć u vodi Preporučeni sadržaji Pliva jednom tehnikom Ronjenje u dužinu	– kontroliše i održava telo u vodi – prepliva 25 m slobodnom tehnikom – skoči u vodu na noge – poštuje pravila ponašanja u i oko vodene sredine	Obavezni sadržaji Predvežbe u obučavanju plivanja Igre u vodi Samopomoć u vodi Preporučeni sadržaji Pliva jednom tehnikom Ronjenje u dužinu
	Fizičko vežbanje i sport	Obavezni sadržaji Predvežbe u obučavanju plivanja Igre u vodi Samopomoć u vodi Preporučeni sadržaji Pliva jednom tehnikom Ronjenje u dužinu	– objasni svojim rečima svrhu i značaj vežbanja – koristi osnovnu terminologiju vežbanja – poštuje pravila ponašanja u i na prostorima za vežbanje u školi i van nje, kao i na sportskim manifestacijama – primeni mere bezbednosti tokom vežbanja – odgovorno se odnosi prema objektima, spravama i rekvizitima u prostorima za vežbanje – primeni i poštuje pravila timske i sportske igre u skladu sa etičkim normama – navija i bodri učesnike na takmičenjima i rešava konflikte na socijalno prihvatljiv način – koristi različite izvore informacija za upoznavanje sa raznovrsnim oblicima fizičkih i sportsko-rekreativnih aktivnosti – prihvati sopstvenu pobjedu i poraz u skladu sa „ferplejom” – primenjuje naučeno u	Obavezni sadržaji Predvežbe u obučavanju plivanja Igre u vodi Samopomoć u vodi Preporučeni sadržaji Pliva jednom tehnikom Ronjenje u dužinu

Zdravstveno vaspitanje	fizičkom i zdravstvenom vaspitanju u vanrednim situacijama – prepozna lepotu pokreta i kretanja u fizičkom vežbanju i sportu – napravi plan dnevnih aktivnosti	oblikovanje tela) Planiranje dnevnih aktivnosti
	– navede primere uticaja fizičkog vežbanja na zdravlje – razlikuje zdrave i nezdrave načine ishrane – napravi nedeljni jelovnik uravnotežene ishrane uz pomoć nastavnika. – primenjuje zdravstveno-higijenske mere pre, u toku i nakon vežbanja – prepozna vrstu povrede – pravilno reaguje u slučaju povrede – čuva životnu sredinu tokom vežbanja	Fizička aktivnost, vežbanje i zdravlje Osnovni principi vežbanja i vrste fizičke aktivnosti Održavanje lične opreme za vežbanje i poštovanje zdravstveno-higijenskih mera pre i posle vežbanja Lična i kolektivna higijena pre i posle vežbanja Uticaj pravilne ishrane na zdravlje i razvoj ljudi Ishrana pre i posle vežbanja Prva pomoć: – značaj prve pomoći, – vrste povreda. Vežbanje i igranje na čistom vazduhu – čuvanje okoline prilikom vežbanja

KORELACIJA SA DRUGIM PREDMETIMA

Biologija

Geografija

Muzička kultura

Likovna kultura

Informatika

Matematika

Srpski jezik

UPUTSTVO ZA OSTVARIVANJE PROGRAMA

Koncepcija fizičkog i zdravstvenog vaspitanja zasniva se na jedinstvu časovnih, vančasovnih i vanškolskih organizacionih oblika rada, kao osnovne pretpostavke za ostvarivanje cilja kroz dostizanje ishoda i standarda ovog vaspitno-obrazovnog područja.

Glavna promena u savremenoj koncepciji i praksi obrazovanja i vaspitanja, pa tako i u programu predmeta fizičko i zdravstveno vaspitanje, je pomeranje težišta sa nastavnih sadržaja na jasno definisane ishode, odnosno sa nastavnih sadržaja na proces učenja i njegove rezultate.

Ishodi su iskazi o tome šta učenici umeju da urade na osnovu znanja koja su stekli u predmetu fizičko i zdravstveno vaspitanje, i učešćem u obaveznim fizičkim aktivnostima. Ishodi predstavljaju opis integrisanih znanja, veština, stavova i vrednosti učenika u tri predmetne oblasti:

- fizičke sposobnosti,
- motoričke veštine, sport i sportske discipline i
- fizička i zdravstvena kultura.

Oni omogućavaju da se cilj ovog predmeta dostigne u skladu sa predmetnim i međupredmetnim kompetencijama i standardima postignuća. Ishodi ne propisuju strukturu, sadržaje i organizaciju nastave, kao ni kriterijume i način vrednovanja učeničkih postignuća.

Cilj i ishodi predmeta se ostvaruju kroz nastavu fizičkog i zdravstvenog vaspitanja (u trajanju od 2 školska časa nedeljno) i obavezne fizičke aktivnosti svakog učenika (u trajanju od 1,5 školski čas nedeljno). Program

petog razreda baziran je na kontinuitetu usvojenih znanja, veština, stavova i vrednosti iz prvog ciklusa osnovnog obrazovanja i vaspitanja.

Nastava fizičkog i zdravstvenog vaspitanja usmerena je prema individualnim razlikama učenika, koje se uzimaju kao kriterijum u diferenciranom pristupu, pa samim tim neophodno je uputiti učenika ili grupu učenika, na olakšane ili proširene sadržaje u časovnoj, vančasovnoj i vanškolskoj organizaciji rada.

Gde je neophodno, programske sadržaje potrebno je realizovati prema polu.

Obavezni organizacioni oblici rada:

A. časovi fizičkog i zdravstvenog vaspitanja;

A1. obavezne fizičke aktivnosti učenika;

Ostali oblici rada (vančasovne i vanškolske aktivnosti):

B. slobodne aktivnosti – sekcije,

V. nedelja školskog sporta,

G. aktivnosti u prirodi (krosevi, zimovanje, letovanje – kampovanje...),

D. školska i vanškolska takmičenja

Đ. korektivno-pedagoški rad.

OBAVEZNI ORGANIZACIONI OBLICI RADA

A. Časovi fizičkog i zdravstvenog vaspitanja

Nastavne oblasti:

I. Fizičke sposobnosti

Na svim časovima kao i na drugim organizacionim oblicima rada, poseban akcenat se stavlja na:

– razvijanje fizičkih sposobnosti koje se kontinuirano realizuje u uvodnom i pripremnom delu časa putem vežbi oblikovanja. Deo glavne faze časa može se koristiti za razvoj osnovnih fizičkih sposobnosti uzimajući u obzir uticaj koji nastavna tema ima na njihov razvoj. Metode i oblike rada nastavnik bira u skladu sa potrebama i mogućnostima učenika i materijalno-tehničkim uslovima za rad;

– podsticanje učenika na samostalno vežbanje;

– učvršćivanje pravilnog držanja tela.

Program razvoja fizičkih sposobnosti je sastavni deo godišnjeg plana rada nastavnika.

Praćenje, vrednovanje i evidentiranje fizičkih sposobnosti učenika sprovodi se na osnovu Priručnika za praćenje fizičkog razvoja i razvoja motoričkih sposobnosti učenika u nastavi fizičkog vaspitanja, (Zavod za vrednovanje kvaliteta obrazovanja i vaspitanja, 2016).

II. Motoričke veštine, sport i sportske discipline

Usvajanje motoričkih znanja, umenja i navika, ostvaruje se kroz primenu obaveznih i preporučenih programskih sadržaja atletike, gimnastike, sportskih igara, plesa, ritmičke gimnastike, plivanja, primenjujući osnovne didaktičko-metodičke principe i metode rada neophodne za dostizanje postavljenih ishoda.

Usvojena znanja, umenja i navike treba da omoguće učenicima njihovu primenu u sportu, rekreaciji i specifičnim životnim situacijama.

Sticanje znanja, umenja i navika je kontinuirani proces individualnog napredovanja učenika u skladu sa njegovim psiho-fizičkim sposobnostima.

Učenicima koji nisu u stanju da usvoje neke od sadržaja, zadaju se vežbanja slična ali lakša od predviđenih ili predvežbe.

Ukoliko učenik ne dostigne predviđeni ishod, ostavlja se mogućnost da isti dostigne u narednom periodu.

Usavršavanje nekih motoričkih zadataka je kontinuirani proces bez obzira na sadržaje programa (tehnika hodanja, trčanja, primena naučene igre itd.).

U radu sa naprednijim učenicima realizuju se preporučeni sadržaji ili sadržaji iz narednih razreda. Kroz proces realizacije programa neophodno je pratiti sposobnosti učenika za pojedine sportove.

III. Fizička i zdravstvena kultura

Dostizanjem ishoda ove nastavne oblasti, učenici stiču znanja, veštine, stavove i vrednosti o vežbanju (osnovnim pojmovima o vežbi, kako se neko vežbanje izvodi i čemu konkretna vežba i vežbanje služi), fizičkom vaspitanju, sportu, rekreaciji i zdravlju.

Posebno planirane i osmišljene informacije o vežbanju i zdravlju prenose se neposredno pre, tokom i nakon vežbanja na času.

Ova nastavna oblast ostvaruje se kroz sve organizacione oblike rada u fizičkom i zdravstvenom vaspitanju i obuhvata: formiranje pravilnog odnosa prema fizičkom vežbanju, zdravlju i radu; razvijanje i negovanje fer-pleja; prepoznavanje negativnih oblika ponašanja u sportu i navijanju; vrednovanje estetskih vrednosti u

fizičkom vežbanju, rekreaciji i sportu; razvijanje kreativnosti u vežbanju; očuvanje životne sredine, kao i razvijanje i negovanje zdravstvene kulture učenika.

Pored navedenog u ovoj oblasti potrebno je raditi na: negovanju patriotskih vrednosti (narodne tradicije i multikulturalnosti); formiranju pravilnog odnosa prema različitostima, čuvanju materijalnih dobara, negovanju društvenih vrednosti itd.

A1. Obavezne fizičke aktivnosti učenika

Fizičke aktivnosti učenika doprinose ostvarivanju postavljenog cilja i ishoda fizičkog i zdravstvenog vaspitanja. Ove aktivnosti organizuju se u okviru redovnog rasporeda ili prema posebnom rasporedu u skladu sa prostornim mogućnostima škole i potrebama učenika u trajanju od 1,5 čas nedeljno.

Plan rada ovih aktivnosti je sastavni je deo planiranja u fizičkom i zdravstvenom vaspitanju.

Škola se može opredeliti za jedan od ponuđenih načina organizacije ovih aktivnosti na predlog Stručnog veća. Način organizacije ovih aktivnosti je sastavni deo Školskog programa i Godišnjeg plana rada škole.

Načini organizacije rada obaveznih fizičkih aktivnosti učenika:

– realizuju se u trajanju od 45 minuta, jednom u toku nedelje. U školama koje imaju odgovarajuće materijalno-tehničke i prostorne uslove, fond od $\frac{1}{2}$ školskog časa odnosno 22,5 minuta, na nedeljnom nivou, može se realizovati tako što će učenici svake druge nedelje imati još jedan čas ovih aktivnosti, ili na drugi način koji predloži Stručno veće fizičkog i zdravstvenog vaspitanja. Radi efikasnijeg rada i obuhvaćenosti svih učenika dozvoljeno je spajanje dva odeljenja istog razreda. Dva nastavnika rade istovremeno sa dva odeljenja<

– realizuju se u trajanju od 45 minuta, jednom u toku nedelje. Fond od $\frac{1}{2}$ školskog časa odnosno 22,5 minuta, na nedeljnom nivou, realizuje se **kumulativno**, jednom u tromesečju, u ukupnom trajanju od 6 školskih časova, odnosno 4,5 sati.

Stručno veće može predložiti neki drugi način organizacije ovih aktivnosti, posebno ukoliko se škola opredeli da ove aktivnosti realizuje izvan škole (plivanje, skijanje, klizanje, orijentiring itd.).

Programski sadržaji obaveznih fizičkih aktivnosti

Obavezni programski sadržaji ovih aktivnosti su:

– Kondiciono vežbanje učenika u trajanju od najmanje 20 minuta;

– Mali fudbal:

1. Vođenje i kontrola lopte,
2. Primanje lopte i dodavanje lopte različitim delovima stopala,
3. Šutiranje na gol i osnove igre u napadu (otkrivanje),
4. Oduzimanje lopte i osnove igre u odbrani (pokrivanje),
5. Vežbe sa dva i tri igrača,
6. Igra sa primenom osnovnih pravila za mali fudbal.

Preporučeni programski sadržaji ovih aktivnosti:

– Obučavanje i usavršavanje elemenata predviđenih preporučenim nastavnim sadržajima:

1. Atletike;
2. Gimnastike;
3. Plesa i ritmike;
4. Drugih aktivnosti predviđenih programom školskih takmičenja.

– Mali fudbal:

1. kolektivna igra u odbrani i napadu,
2. tehnika igre golmana,
3. igra uz primenu pravila

– Plivanje;

– Skijanje;

– Klizanje;

– Badminton;

– Stoni tenis;

– Orijentiring;

– Druge aktivnosti po izboru Stručnog veća škole.

VANČASOVNE I VANŠKOLSKE AKTIVNOSTI

Plan i program ovih aktivnosti predlaže Stručno veće i sastavni je deo godišnjeg plana rada škole i školskog programa.

B. Slobodne aktivnosti – sekcije

Formiraju se prema interesovanju učenika. Nastavnik sačinjava poseban program uzimajući u obzir materijalne i prostorne uslove rada, uzrasne karakteristike i sposobnosti učenika. Ukoliko je neophodno, sekcije se mogu formirati prema polu učenika. Učenik se u svakom trenutku može se uključiti u rad sekcije.

V. Nedelja školskog sporta

Radi razvoja i praktikovanja zdravog načina života, razvoja svesti o važnosti sopstvenog zdravlja i bezbednosti, o potrebi negovanja i razvoja fizičkih sposobnosti, kao i prevencije nasilja, narkomanije, maloletničke delinkvencije, škola u okviru Školskog programa realizuje nedelju školskog sporta.

Nedelja školskog sporta obuhvata:

- takmičenja u sportskim disciplinama prilagođenim uzrastu i mogućnostima učenika;
- kulturne manifestacije sa ciljem promocije fizičkog vežbanja, sporta i zdravlja (likovne i druge izložbe, folklor, ples, muzičko-sportske radionice, slet...);
- đачke tribine i radionice (o zdravlju, istoriji fizičke kulture, sportu, rekreaciji, „ferpleju”, posledicama nasilja u sportu, tehnološka dostignuća u vežbanju i sportu i dr.).

Plan i program Nedelje školskog sporta sačinjava Stručno veće fizičkog i zdravstvenog vaspitanja u saradnji sa drugim stručnim većima (likovne kulture, muzičke kulture, istorije, informatike...) i stručnim saradnicima u školi, vodeći računa da i učenici koji su oslobođeni od praktičnog dela nastave fizičkog i zdravstvenog vaspitanja, budu uključeni u organizaciju ovih aktivnosti.

G. Aktivnosti u prirodi (krosevi, zimovanje, letovanje)

Iz fonda radnih dana, predviđenih zajedničkim planom, škola organizuje aktivnosti u prirodi:

- prolećni kros (dužinu staze određuje stručno veće);
- zimovanje – organizuje se za vreme zimskog raspusta (obuka skijanja, klizanja, kraći izleti sa pešačenjem ili na sankama, i dr.);
- letovanje – organizuje se za vreme letnjeg raspusta u trajanju od najmanje sedam dana (logorovanje, kampovanje itd.).

D. Školska i vanškolska takmičenja

Škola organizuje i sprovodi obavezna unutarškolska sportska takmičenja, kao integralni deo procesa fizičkog vaspitanja prema planu Stručnog veća i to u:

- sportskoj gimnastici (u zimskom periodu);
- atletici (u prolećnom periodu),
- najmanje jednoj sportskoj igri (u toku godine).

Škola može planirati takmičenja iz drugih sportskih grana ili igara ukoliko za to postoje uslovi i interesovanje učenika (ples, orijentiring, badminton, između dve ili četiri vatre, poligoni itd.).

Učenici mogu da učestvuju i na takmičenjima u sistemu školskih sportskih takmičenja Republike Srbije, koja su u skladu sa nastavnim planom i programom.

Đ. Korektivno-pedagoški rad i dopunska nastava

Ove aktivnosti organizuju se sa učenicima koji imaju:

- poteškoće u savladavanju gradiva;
- smanjene fizičke sposobnosti;
- loše držanje tela;
- zdravstvene poteškoće koje onemogućavaju redovno pohađanje nastave.

Za učenike koji imaju poteškoće u savladavanju gradiva i učenike sa smanjenim fizičkim sposobnostima organizuje se dopunska nastava koja podrazumeva savladavanje onih obaveznih programskih sadržaja, koje učenici nisu uspeali da savladaju na redovnoj nastavi, kao i razvijanje njihovih fizičkih sposobnosti;

Rad sa učenicima koji imaju loše držanje tela podrazumeva:

- uočavanje posturalnih poremećaja kod učenika;
- savetovanje učenika i roditelja;
- organizovanje dodatnog preventivnog vežbanja u trajanju od jednog školskog časa nedeljno;
- organizovanje korektivnog vežbanja u saradnji sa odgovarajućom zdravstvenom ustanovom.

Rad sa učenicima sa zdravstvenim poteškoćama organizuje se isključivo u saradnji sa lekarom specijalistom, koji određuje vrstu vežbi i stepen opterećenja.

Oslobađanje učenika od nastave fizičkog i zdravstvenog vaspitanja

Učenik može biti oslobođen samo od praktičnog dela programa nastave za određeni period, polugodište ili celu školsku godinu na osnovu preporuke izabranog lekara.

Učenik oslobođen praktičnog dela u obavezi je da prisustvuje časovima. Za rad sa oslobođenim učenicima nastavnik sačinjava poseban program rada baziran na usvajanju teorijskih i vaspitnih sadržaja u skladu sa programom i u korelaciji sa sadržajima drugih predmeta.

Oslobođenim učenicima treba pružiti mogućnost da:

- sude, vode statistiku, registruju rezultat ili prate nivo aktivnosti učenika na času ili školskom takmičenju,
- naprave edukativni poster ili elektronsku prezentaciju, pripreme reportažu sa sportskog događaja,
- prate i evidentiraju aktivnost učenika na času uz pomoć nastavnika i na drugi način pomažu u organizaciji, časovnih, vančasovnih i vanškolskih aktivnosti.

Ishodi za učenike oslobođene od praktičnog dela nastave

Po završetku teme učenik će biti u stanju da:

- Navede osnovna pravila, gimnastike, atletike, sportske igre, plivanja;
- Definiše osnovna zdravstveno-higijenska pravila vežbanja;
- Prezentuje i analizira informacije o fizičkom vežbanju, sportu, zdravlju, istoriji sporta, aktuelnim sportskim podacima itd.);
- Učestvuje u organizaciji Nedelje školskog sporta i školskih takmičenja.

Planiranje vaspitno-obrazovnog rada

Definisani ishodi su važan deo i nezaobilazan element procesa planiranja nastave i učenja. Definisani kao rezultati učenja na kraju svakog razreda, tokom planiranja rada potrebno je odrediti vremensku dinamiku u odnosu na bavljenje pojedinim ishodima tokom školske godine. Neophodno je posebnu pažnju obratiti na ishode koje nije moguće dostići tokom jednog ili više časova, već je u tu svrhu potrebno realizovati različite aktivnosti tokom godine.

Oblici nastave

Predmet se realizuje kroz sledeće oblike nastave:

- teorijska nastava (do 4 časa);
- praktična nastava (68–72 časa).

Teorijska nastava

Posebni teorijski časovi mogu se organizovati samo u onim situacijama kada ne postoje uslovi za realizaciju nastave u prostorima za vežbanje ili alternativnim objektima, i kao prvi čas u polugodištu. Na tim časovima detaljnije se obrađuju sadržaji predviđeni temama Fizičko vežbanje i sport i Zdravstveno vaspitanje uz moguću praktičan rad u skladu sa uslovima.

Maksimalan broj časova bez praktičnog rada ne bi trebalo da bude veći od četiri (4) u toku školske godine.

Pri planiranju teorijskih sadržaja neophodno je uzeti u obzir: sadržaj programa, prethodna iskustva učenika, sadržaje drugih predmeta (korelaciju – međupredmetne kompetencije).

Praktična nastava

Broj časova po temama planira se na osnovu, procene nastavnika, materijalno-tehničkih i prostornih uslova. Nastavne teme ili pojedini sadržaji za koje ne postoje uslovi za realizaciju mogu biti zamenjeni odgovarajućim temama ili sadržajima programa za koje postoje odgovarajući uslovi. Okvirni broj časova po temama:

1. Atletika (16);
2. Gimnastika (16);
3. Osnove timskih i sportskih igara: Rukomet – minirukomet; (16)
4. Ritmika i ples (4);
5. Plivanje (12);
6. Testiranje i merenje (6–8).

Program fizičkog i zdravstvenog vaspitanja ostvaruje se realizacijom obaveznih i preporučenih sadržaja.

Obavezni sadržaji su oni koje je neophodno sprovesti u radu sa učenicima uzimajući u obzir sposobnosti učenika, materijalno-tehničke i prostorne uslove.

Preporučeni sadržaji su oni koje nastavnik bira i realizuje u radu sa učenicima (grupama ili pojedincima), koji su savladali obavezne sadržaje, uzimajući u obzir nivo dostignutosti ishoda, potrebe učenika i uslove za rad.

Fizičke sposobnosti

Pri planiranju kondicionog vežbanja u glavnoj fazi časa, treba uzeti u obzir uticaj nastavne teme na fizičke sposobnosti učenika i primeniti vežbe čiji delovi biomehaničke strukture odgovaraju osnovnom zadatku glavne faze časa i služe za obučavanje i uvežbavanje (obrađu i utvrđivanje) konkretnog zadatka. Metode vežbanja koje

se primenjuju u nastavi su trenažne metode (kontinuirani, ponavljajući i intervalni metod, kružni trening, i dr.), prilagođene uzrasnim karakteristikama učenika. U radu sa učenicima primenjivati diferencirane oblike rada, dozirati vežbanja u skladu sa njihovim mogućnostima i primenjivati odgovarajuću terminologiju vežbi. Vreme izvođenja vežbi i broj ponavljanja, zadaju se grupama učenika ili pojedincima u skladu sa njihovim sposobnostima, vodeći računa o postizanju što veće radne efikasnosti i otimalizaciji intenziteta rada. Akcenat se stavlja na one motoričke aktivnosti kojima se najuspešnije suprotstavlja posledicama hipokinezije.

Preporučeni načini rada za razvoj fizičkih sposobnosti učenika.

1. Razvoj snage

- bez i sa rekvizitima,
- na spravama i uz pomoć sprava.

2. Razvoj pokretljivosti

- bez i sa rekvizitima,
- uz korišćenje sprava,
- u pomoć suvežbača.

3. Razvoj aerobne izdržljivosti

- istrajno i intervalno trčanje,
- vežbanje uz muziku – aerobik,
- timske i sportske igre,
- drugi modeli vežbanja.

4. Razvoj koordinacije

- izvođenje koordinacionih vežbi u različitom ritmu i promenljivim uslovima (kretanje ekstremitetima u dve ravni).

5. Razvoj brzine i eksplozivne snage

- jednostavne i složene strukture kretanja izvoditi maksimalnim intenzitetom iz različitih početnih položaja, izazvane različitim čulnim nadražajima (start iz različitih položaja itd.),
- štafetne igre,
- izvođenje vežbi različitom maksimalnom brzinom (bacanja, skokovi, akrobatika, šutiranja, udarci kroz atletiku, gimnastiku, timske i sportske igre).

Za učenike koji iz zdravstvenih razloga izvođe posebno odabrane vežbe, potrebno je obezbediti posebno mesto za vežbanje.

Motoričke veštine, sport i sportske discipline

1. Atletika

Sadržaji atletike se realizuju u jesenjem i prolećnom periodu.

Obavezni sadržaji

Istrajno trčanje: vežbe tehnike; kontinuirano i intervalno trčanje;

Sprintersko trčanje: vežbe tehnike trčanja, (niski skip, visoki skip, zabacivanje potkolenice, grebajući korak, itd), niski start i faze trčanja;

Skok uvis prekoračnom tehnikom; tehnika skoka uvis kroz faze (zalet, otkok, prelazak letvice i doskok).

Obučavanje tehnike vrši se u celini a po potrebi raščlanjivanjem na faze.

Bacanje loptice u dalj: obučavanje kroz faze (zalet i izbačaj) i usvajanje vežbe u celini. Korelacija sa vežbama iz rukometa (donožni korak, zamah i tehnika izbačaja dugim zamahom).

Preporučeni sadržaji:

Ovi sadržaji se primenjuju u radu sa učenicima koji su savladali obavezne sadržaje primenom odgovarajuće metodike rada.

- Tehnika štafetnog trčanja (štafetne igre, načini izmene palice i dr.);
- Skok udalj osnovni elementi zgrčne tehnike – realizovati kroz faze;
- Bacanja kugle 2 kg – iz mesta i bočna tehnika;
- Bacanje „vorteks-a” u dalj;
- Troboj – kroz odeljensko takmičenje primeniti tri discipline koje su učenici savladali (trčanje, bacanja i skokovi).

2. Sportska gimnastika

Sadržaji se realizuju u zimskom periodu.

Obavezni sadržaji

Učeničke je neophodno podeliti po polu i prema sposobnostima. Postaviti više radnih mesta. Na svakom času uvesti novi zadatak uz ponavljanje prethodnih. Dok jedna grupa obrađuje novi sadržaj, ostale grupe ponavljaju obrađene sadržaje. Promena radnih mesta vrši se nakon određenog broja ponavljanja. Npr. grupa koje nije prošla neki zadatak na času isti će realizovati na sledećem času. Učeniku koji ne može da izvede zadatu vežbu daje se olakšani zadatak. Nakon nekoliko obrađenih nastavnih jedinica ove nastavne teme, planom predvideti sadržaje drugih nastavnih tema (sportska ili timska igra i dr.) u cilju intenzifikacije nastave. Gimnastički poligon osmisлити prema stepenu usvojenosti obrađenih sadržaja i prethodnih znanja.

– Vežbe na tlu: kolut napred, kolut nazad, stav o plećima – „sveća”, most iz ležanja na leđima; vaga pretklonom i zanoženjem; stav na šakama uz pomoć; premet uporom strance „zvezda”.

– Preskok: raznoška (do 110 cm);

– Vežbe u upor

paralelni razboj – naskok u upor, izdržaj, njih u upor, prednjim sed raznožno pred rukama, prinožiti jednom do seda van, saskok;

– Vežbe u visu (doskočno vratilo, krugovi – njih i saskok u zanjihu; ljuljanje i saskoci);

– Penjanja (šipka, kanap, mornarske lestve – do 4 m visine);

– Niska greda:

bokom pored grede;

sunožnim odskokom naskok na gredu sunožno (jedna noga malo ispred druge);

različiti načini hodanja: u usponu, sa zgrčenim prednoženjem, sa zanoženjem, sa odnoženjem, sa visokim prednoženjem;

skok sunožnim odskokom, sunožni doskok na mesto odskoka;

vaga pretklonom i zanoženjem; saskok zgrčeno.

– gimnastički poligon sastavljen od obrađenih programskih sadržaja.

Preporučeni sadržaji

Mogu se realizovati kroz časove na kojima se realizuju obavezni sadržaji, diferencirani oblik rada sa naprednim učenicima koji npr. preskaču kozlič po dužini umesto po širini, rade leteći kolut nakon koluta napred. Ovakve modele moguće je primeniti na sve sadržaje sportske gimnastike.

– Vežbe na tlu: kolut napred i nazad – varijante (npr. iz stava raskoračnog kolut napred do stava raskoračnog, iz stava raskoračnog kolut nazad do stava raskoračnog); Kolut leteći; Most zaklonom;

– Visoka greda:

naskok u upor prednji, upor odnožno desnom (levom) okretom za 90 stepeni udesno i prehvatom bočno (palčevi su okrenuti jedan prema drugom), upor klečeći na desnoj sa zanoženjem leve (mala vaga);

– osnovna kretanja iz prethodnih razreda na niskoj gredi izvesti na srednjoj ili visokoj gredi;

– Trambolina ili odskočna daska: skokovi – prednji pruženi i zgrčeni;

– Preskok „raznoška” – kozlič postavljen po dužini (110 cm);

– Konj sa hvataljkama – upori i izdržaji;

– Vežbe u upor

paralelni razboj – naskok u upor, njih i prednjim sed raznožno pred rukama, susedom snožiti, njih i prednjim saskok prednoška;

– Konj sa hvataljkama – upori i izdržaji;

– Vežbe u visu:

dohvatno vratilo – vis zavesom o potkoleno, naupor jašući i saskok odnoška.

3. Osnove timskih i sportskih igara

Sadržaji rukometa realizuju se na časovima fizičkog i zdravstvenog vaspitanja, a malog fudbala na obavezanim fizičkim aktivnostima učenika.

3.1. Rukomet – minirukomet

Obavezni sadržaji

– Obučavanje elemenata tehnike i taktike sa loptom:

držanje lopte: jednom i obema rukama, plitki i duboki hvat;

vođenje lopte: u mestu sa promenom visine vođenja, promenom ruke, promenom položaja; vođenje lopte bočnim i dubinskim kretanjem; pravolinijski, sa promenom brzine i ruke kojom se vodi; promenom pravca kretanja; vođenje u kretanju sa zaustavljanjem u dva koraka; dribling nad pasivnim i aktivnim protivnikom (igra „1 na 1”);

dodavanje lopte: jednom rukom „kratkim zamahom” (smer napred, ukoso, u stranu); „dugim zamahom” uz primenu nekog od zaleta (bočni–donožni, bočni–zanožni);

hvatanje lopte: u visini grudi i glave; hvatanje neprecizno bačenih lopti (bočnih, iznad visine glave, u visini kolena); hvatanje kotrljajućih lopti; hvatanje i dodavanje lopte u kretanju;

šutiranje: čeonu šut i skok šut u dalj i vis;

fintiranje: (jednostruka finta u jaču stranu).

– Obučavanje individualnih elemenata tehnike i taktike bez lopte:

u fazi napada – pozicioniranje igrača, utrčavanje u prazne prostore, promena smera kretanja, otkrivanje za prijem lopte;

u fazi odbrane – odbrambeni stav i kretanje u stavu; zaustavljanje napadača, oduzimanje lopte od protivničkog napadača, presecanje putanje lopte kod dodavanja, blok;

elementi tehnike golmana – (osnovni stav, kretanje na голу, odbrana visokih i niskih lopti, odbrana šuteva sa pozicije krila, odbrana sedmerca).

– Obučavanje grupnih i kolektivnih elemenata taktike igre:

Igra uz individualnu odbranu „čovek na čoveka” (presing); pozicioniranje igrača u napadu i odbrani 6:0; igra na dva gola (3 na 3, 4 na 4); igra uz primenu osnovnih pravila uvažavajući usvojeni nivo prethodno obučanih elemenata.

Preporučeni sadržaji

– Obučavanje elemenata tehnike i taktike igrača sa loptom:

vođenje lopte: vežbe vođenja sa radom nogu (kroz noge, pored i ispred tela);

vođenje dve lopte;

dodavanje lopte: dodavanje „dugim zamahom” – čeonu zalet; dodavanje lopte izvedenim načinima; dodavanja sa izmenom mesta

hvatanje lopte: hvatanje jednom rukom

šutiranje: bočni šut sa otklonom, šutiranje pivotmena, šut sa krilne pozicije

fintiranje: jednostruka finta u „slabiju stranu”.

– Obučavanje grupnih i kolektivnih elemenata taktike igre:

izvođenje slobodnog udarca;

ukrštanja igrača u fazi napada, igra 5:1 i 5+1

4. Ples i ritmika;

Obavezni sadržaji

Planirati vežbe koje je neophodno ponoviti iz programa mlađih razreda (dokorak, galop, dečiji poskoci, polkin korak...). Dati mogućnost učeniku ili grupi učenika da izabere muziku i osmisli ritmičku vežbu na osnovu usvojenih elemenata. Sa vijačom primeniti „skokove kroz vijaču”, preskakanje vijače galopom i sunožnim poskocima. Obraditi prve dve varijante narodnog kola „Moravac”

Preporučeni sadržaji

Vežbe sa vijačom usložiti naizmeničnim preskocima na levoj i desnoj nozi i u kretanju. Planirati vežbe sa obručem u koje sadrže okretanja oko raznih delova tela, kotrljanja po tlu i provlačenja. Vežbe sa loptom prevashodno treba da obuhvataju manipulaciju sa njom, bacanja. Osnovne varijante narodnog kola iz kraja u kome se škola nalazi;

5. Plivanje;

Nastavna tema Plivanje, realizuje se u školama u kojima za to postoje uslovi, u okviru redovne nastave ili obaveznih fizičkih aktivnosti učenika.

Škole koje se opredele za realizaciju programskih sadržaja plivanja na objektima izvan škole, ove časove organizuju u okviru obaveznih fizičkih aktivnosti učenika.

Ukoliko ne postoji mogućnost realizacije nastave plivanja u ovom razredu, broj časova namenjen ovoj nastavnoj temi raspoređuje se drugim nastavnim temama predviđenih programom.

Prilikom realizacije sadržaja Plivanja formirati grupe plivača i neplivača

Obavezni sadržaji

Vežbe disanja, rad nogu, plovak, održavanje u mestu, zaveslaji (kraul i leđni kraul), skok na noge i izron, samopomoć u vodi (okretanjem na leđa).

Preporučeni sadržaji

Plivanje tehnikom kraula ili leđnog kraula;

Ronjenje po dužini.

6. Testiranje i merenje

Praćenje fizičkog razvoja i motoričkih sposobnosti sprovodi se na početku i kraju školske godine, iz prostora kardiorespiratorne izdržljivosti (procena aerobnog kapaciteta), telesnog sastava (posebno telesne masnoće), mišićne snage, izdržljivosti u mišićnoj snazi, gipkosti i agilnosti. Model kontinuiranog praćenja fizičkog razvoja i motoričkih sposobnosti u nastavi fizičkog i zdravstvenog vaspitanja, baterija testova, kriterijumske referentne vrednosti i način njihovog tumačenja, organizacija i protokol testiranja kao pedagoške implikacije detaljno su objašnjeni u navedenom priručniku.

Testiranje učenika moguće je sprovesti na časovima obaveznih fizičkih aktivnosti.

Okvirni broj časova po temama obaveznih fizičkih aktivnosti

1. Osnove timskih i sportskih igara:

Mali fudbal (18);

2. Druge aktivnosti predviđene programom stručnog veća (36).

Didaktičko-metodički elementi

Osnovne karakteristike časova:

- jasnoća nastavnog sadržaja;
- optimalno korišćenje raspoloživog prostora, sprava i rekvizita;
- izbor racionalnih oblika i metoda rada;
- izbor vežbi optimalne obrazovne vrednosti;
- funkcionalna povezanost svih delova časa – unutar jednog i više uzastopnih časova jedne nastavne teme.

Ukoliko na času istovremeno vežbaju dva odeljenja, nastava se sprovodi odvojeno za učenike i učenice.

Prilikom izbora oblika rada neophodno je uzeti u obzir prostorne uslove rada, broj učenika na času, broj sprava i rekvizita i dinamiku obučavanja i uvežbavanja nastavnog zadatka.

Izbor didaktičkih oblika rada treba da bude funkciji racionalne organizacije i intenzifikacije časa, kao i dostizanja postavljenih ishoda.

Praćenje i ocenjivanje

Ishodi predstavljaju dobru osnovu za praćenje i procenu postignuća učenika, odnosno kreiranje zahteva kojima se može utvrditi da li su učenici dostigli ono što je opisano određenim ishodom. Ishodi pomažu nastavnicima u praćenju, prikupljanju i beleženju postignuća učenika. Kako će u procesu vrednovanja iskoristiti ishode nastavnik, sam osmišljava u odnosu na to koji se način praćenja i procene njemu čini najracionalnijim i najkorisnijim. Pored toga, postojanje ishoda olakšava i izveštavanje roditelja o radu i napredovanju učenika.

U procesu ocenjivanja poželjno je koristiti lični karton učenika (evidencija o procesu i produktima rada učenika, uz komentare i preporuke) kao izvor podataka i pokazatelja o napredovanju učenika. Prednosti korišćenja ličnog kartona učenika su višestruke: omogućava kontinuirano i sistematično praćenje napredovanja, predstavlja uvid u praćenje različitih aspekata učenja i razvoja, predstavlja podršku u osposobljavanju učenika za samoprocenu, pruža precizniji uvid u različite oblasti postignuća (jake i slabe strane) učenika.

U cilju sagledavanja i analiziranja efekata nastave fizičkog i zdravstvenog vaspitanja, preporučuje se da nastavnik podjednako, kontinuirano prati i vrednuje:

- Aktivnost i odnos učenika prema fizičkom i zdravstvenom vaspitanju koji obuhvata:
- vežbanje u adekvatnoj sportskoj opremi;
- redovno prisustvovanje na časovima fizičkog i zdravstvenog vaspitanja i obaveznim fizičkim aktivnostima;
- učestvovanje u vančasovnim i vanškolskim aktivnostima i dr.
- Prikaz jednog od usvojenih kompleksa opštepripremnih vežbi (vežbi oblikovanja),
- Dostignut nivo postignuća motoričkih znanja, umenja i navika (napredak u usavršavanju tehnike):

Atletika:

Prikaz tehnike sprinterskog i istrajnog trčanja; prikaz tehnike, skoka uvis prekoračna tehnika (makaze);

Sprintersko trčanje 30–50 m na vreme, bacanje loptice do 200 gr u dalj. Istrajno trčanje u trajanju od 6 minuta.

Trčanje školskog kroša.

Sportska gimnastika:

Vežbe na tlu: kolut u napred, kolut u nazad, stav o šakama uz pomoć, most iz ležanja, stav na plećima „sveća”;

Preskok: raznoška uz pomoć;

Vežbe u uporu:

- paralelni razboj: naskok u upor sa povišenja (švedska klupa, sanduk, stolica...), prednjim sed raznožno, prinožiti jednom i saskok,

– nisko vratilo: upor odskokom, izdržaj, saskok u početni položaj;

Vežbe u visu (vratilo/krugovi): njih i saskok prednjim.

Penjanja: prikaz tehnike penjanja uz šipku i konopac.

Rukomet:

Kontrola lopte u mestu i kretanju (vođenje);

Vođenje lopte pravolinijski sa promenom pravca kretanja (levom i desnom rukom);

Hvata i dodaje loptu u visini glave i ramena;

Šutira jednom tehnikom;

Mali fudbal:

Dodavanje unutrašnjom stranom stopala i primanje lopte donom i unutrašnjom stranom stopala;

Vođenje i šut na gol jednom tehnikom;

Dodavanje, primanje lopte u i šut na gol u kretanju.

Ples i ritmika:

Zamasi, kruženja, trčanja, poskoci i skokovi bez rekvizita. Poskoci i skokovi kroz vijaču.

Narodno „Moravac” kolo uz muziku (prva i druga varijanta).

Plivanje:

Kontroliše i održava telo u vodi.

Samopomoć u vodi.

Individualni napredak motoričkih sposobnosti svakog učenika procenjuje se u odnosu na prethodno provereno stanje. Prilikom ocenjivanja neophodno je uzeti u obzir sposobnosti učenika, stepen spretnosti i umešnosti.

Ukoliko učenik nema razvijene posebne sposobnosti, prilikom ocenjivanja uzima se u obzir individualni napredak njegov individualni napredak u odnosu na prethodna dostignuća i mogućnosti kao i angažovanje učenika u nastavnom procesu.

Kod učenika oslobođenih od praktičnog dela nastave, nastavnik prati i vrednuje:

– nivo ostvarenosti ishoda iz oblasti Fizička i zdravstvena kultura;

– učešće u organizaciji vannastavnih aktivnosti.

Pedagoška dokumentacija

– Dnevnik rada za fizičko i zdravstveno vaspitanje;

– Planovi rada fizičkog i zdravstvenog vaspitanja i obaveznih fizičkih aktivnosti učenika: plan rada stručnog veća, godišnji plan (po temama sa brojem časova), mesečni operativni plan, plan vančasovnih i vanškolskih aktivnosti i praćenje njihove realizacije.

– Pisane pripreme: formu i izgled pripreme sačinjava sam nastavnik uvažavajući: vremensku artikulaciju ostvarivanja, cilj časa, ishode koji se realizuju, konzistentnu didaktičku strukturu časova, zapažanja nakon časa;

– Radni karton: nastavnik vodi za svakog učenika. Radni karton sadrži: podatke o stanju fizičkih sposobnosti sa testiranja, osposobljenosti u veštinama napomene o specifičnostima učenika i ostale podatke neophodne nastavniku.

Pedagošku dokumentaciju nastavnik sačinjava u pisanoj, a po mogućnosti i elektronskoj formi.

PROGRAM OSNOVI BEZBEDNOSTI DECE

(realizuje se u četvrtom i šestom razredu)

Министарство унутрашњих послова у сарадњи са Министарством просвете, науке и технолошког развоја, од 01. септембра 2017. године, у свим основним школама у Републици Србији, реализоваће програм "Основи безбедности деце".

У оквиру програма обучени полицијски службеници реализоваће предавања у основним школама, намењена едукацији ученика о безбедносним ризицима и претњама којима су угрожени, начинима превенције и вештинама остваривања безбедносне заштите са циљем развоја њихове безбедносне културе.

Програм ће се спроводити у току школске године, у свим одељењима четвртог и шестог разреда основних школа, на једном часу разредне наставе месечно и обухвата осам наставних јединица:

1. „Безбедност деце у саобраћају“;
2. „Полиција у служби грађана“;
3. „Насиље као негативна друштвена појава“;
4. „Превенција и заштита деце од злоупотребе опојних дрога и алкохола“;
5. „Безбедно коришћење интернета и друштвених мрежа“;
6. „Превенција и заштита деце од трговине људима“;
7. „Заштита од пожара“ и
8. „Заштита од техничко-технолошких опасности и природних непогода“.

Са Министарством просвете, науке и технолошког развоја усаглашено је да представници школа својим месечним плановима рада, орпеделе часове разредне наставе у одељењима четвртог и шестог разреда на којима ће се реализовати програм „Основи безбедности деце“, на основу којих опредељени полипијски службеници треба да сачине месечне планове реализације по наставним јединицама.

Са Министарством просвете, науке и технолошког развоја усаглашено је да извођењу наставе обавезно присуствује учитељ, односно разредни старешина који ће пружити подршку и дати евентуалне смернице током наставног часа.

SLOBODNE NASTAVNE AKTIVNOSTI

ЧУВАРИ ПРИРОДЕ

Циљ и задаци

Циљ наставе изборног предмета чувари природе јесте развијање функционалне писмености из области заштите животне средине, усвајање и примена концепта одрживог развоја и остваривање образовања о квалитету живота.

Задаци наставе предмета чувари природе су да ученици:

- развијају образовање за заштиту животне средине;
- развијају вредности, ставове, вештине и понашање у складу са одрживим развојем;
- развијају здрав однос према себи и другима;
- умеју да на основу стечених знања изаберу квалитетне и здраве стилове живота;
- примењују рационално коришћење природних ресурса;
- препознају изворе загађивања и уочавају последице;
- стичу способност за уочавање, формулисање, анализирање и решавање проблема;
- развијају радозналост, активно учествовање и одговорност;
- поседују развијену свест о личном ангажовању у заштити и очувању животне средине, природе и биодиверзитета.

ПЕТИ РАЗРЕД

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

ПОЛОЖАЈ И УЛОГА ЧОВЕКА У ПРИРОДИ

Основни појмови из области животне средине.

Утицаји човека на животну средину.

Концепт одрживог развоја.

Природна равнотежа.

Спровођење акција у заштити и очувању животне средине (мали пројекти).

Вођење сопствене економије и економије природе (мали пројекти).

Квалитетан и здрав стил живота (мали пројекти).

ПРИРОДНА БОГАТСТВА (РЕСУРСИ) И ОДРЖИВО КОРИШЋЕЊЕ

Природни ресурси (богатства) - дефиниција подела и значај. Обновљиви и необновљиви природни ресурси.

Жива бића као природни ресурс.

Одрживо коришћење ресурса.

ИЗВОРИ И ПОСЛЕДИЦЕ ЗАГАЂИВАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Појам, извори и врсте загађивања.

Глобалне промене и глобалне последице.

Глобално загревање и последице.

Озонске рупе и последице.

Смањење загађења од отпада. Рециклажа.

БИОДИВЕРЗИТЕТ - БИОЛОШКА РАЗНОВРСНОСТ

Дефиниција и појам биодиверзитета. Угрожавање биодиверзитета.

Нестајање врста и заштита.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Садржаји програма изборног предмета чувари природе имају тенденцију појачаног развијања знања у односу на први циклус, програмски континуитет и даљу развојну концепцију заштите животне средине и одрживог развоја.

Наведени садржаји програма поред основног теоријског приступа поседују и активан приступ који је усмерен ка практичној реализацији ван учионице и ка изради малих пројеката. Овако конципиран програм даје велике могућности наставницима и ученицима да га на креативан начин реализују сходно условима, могућностима и времену.

Улога наставника је да уз примену различитих метода рада подстичу и усмеравају интересовање и креативност ученика у покушају да самостално објасне узроке и последице човековог дејства на животну средину.

Оперативна разрада програмских садржаја препуштена је наставницима који сами креирају време, место извођења и број часова за одређене теме.

ЦРТАЊЕ, СЛИКАЊЕ И ВАЈАЊЕ

Циљ и задаци:

Циљ васпитно-образовног рада овог изборног предмета јесте да додатно подстиче развој и практичних и теоријских знања ученика која су важна за њихово слободно, спонтано и креативно комбиновање ликовних елемената у области:

цртања, сликања, вајања, графике, примењених уметности и визуелних комуникација, а у циљу развоја њиховог креативног мишљења.

Ова изборна настава такође:

омогућава и подстиче развој учениковог спонтаног и креативног мишљења у областима ликовне културе;

омогућава и подстиче ученике на савладавање технолошких поступака ликовног рада у оквиру одређених средстава и медијума;

мотивише ученике на упознавање основних елемената и закономерности ликовног језика;

развија способности и веће осетљивости ученика за опажање квалитета свих ликовних елемената: линија, облика, боја;

ствара услове да ученици на часовима у процесу реализације садржаја користе различите технике и средства и да креативним изражавањем боље упознају њихова визуелна и ликовна својства;

развија способности ученика за визуелно памћење, за повезивање опажених информација као основе увођења у креативно визуелно мишљење;

развија већу осетљивост за ликовне и визуелне вредности које се стичу у настави, а примењују у раду и животу;

развија моторичке способности ученика и навике за лепо писање;

континуирано подстиче и прати интересовања за посећивањем музеја, изложби јача потребе код ученика за чување културних добара и естетског изгледа средине у којој ученици живе и раде;

ствара услова да се упознавањем ликовних уметности боље разумеју природне законитости и друштвене појаве;

омогућава разумевање позитивног емоционалног става према вредностима израженим у делима различитих подручја уметности;

развија способности за препознавање основних својстава традиционалне, модерне и савремене уметности.

ПЕТИ РАЗРЕД

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

ЦРТАЊЕ (12)**Врсте и својства линије (2)**

Стварање различитих вредности линија.

Цртање, цртачки материјали, меке оловке, креде, перо, трска, разни цртачки материјали.

Линија као средство за стварање различитих квалитета површина (2)

Перцепција, стварање различитих вредности квалитета површина.

Цртање, цртачки материјали, меке оловке, креде, перо, трска, разни цртачки материјали.

Естетско процењивање (1)**Односи величина (2)**

Перцепција, опажање ритма линија, боја, облика.

Цртање, цртачки материјали, меке оловке, креде, перо, трска, разни цртачки материјали.

Лепо писање са калиграфијом (2)

Перцепција, опажање ритма линија, боја, облика.

Цртање, цртачки материјали, обичне оловке са ознаком "Б" пласнато заострене оловке, метално перо, туш и перо и пенкало, разни цртачки материјали.

Компоновање више ритмичких целина у простору (2)

Перцепција, опажање ритма линија, боја, облика.

Цртање, сликање и вајање.

Естетско процењивање (1)**СЛИКАЊЕ (12)****Својства сликарских материјала и подлога (2)**

Перцепција.

Сликање и цртање разним сликарским и цртачким материјалима.

Ритмичко компоновање боја и облика (2)

Перцепција, опажање ритма линија, боја, облика.

Сликање, цртање и вајање, одговарајућа средства и материјали.

Коришћење разних материјала за компоновање (2)

Перцепција.

Сликање, цртање и колаж; одговарајућа средства и материјали.

Визуелно споразумевање (2)

Перцепција линија, боја и облика.

Сликање, цртање и вајање; одговарајућа средства и материјали.

Временски и просторни низови (цртани филм, стрип) (2+1)

Аперцепција, перцепција - асоцијације у низу покретне слике; боје, мрље, цртежи, облици.

Сликање, цртање и вајање; одговарајућа средства и материјали.

Сликање, естетско процењивање (1)**ВАЈАЊЕ (12)****Вајање, врсте вајарског материјала (4)**

Перцепција и аперцепција, стварање различитих вредности форме (конвексно, конкавно; отворено, затворено) и чврсти материјали.

Вајање, глина, гипс и остала одговарајућа средства и чврсти материјали.

Везивање тродимензионалних облика у простору (2)

Перцепција и аперцепција.

Вајање, глина, керамичка глина и остала одговарајућа средства и материјали.

Слободно компоновање (2)

Перцепција и аперцепција.

Вајање, глина, керамичка глина, гипс и остала одговарајућа средства и материјали.

Обликовање употребних предмета (ситна пластика, накит) (2+1)

Аперцепција, перцепција.

Вајање, глина, керамичка глина, пластелин, гипс и остала одговарајућа средства и материјали.

Вајање, естетска анализа (1).

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Основни разлог за увођење наставног предмета **цртање, сликање и вајање** је недовољан фонд часова на којима даровити и заинтересовани ученици могу да у целости изразе своје креативне потенцијале и тако у потпуности искористе планиране садржаје програма ликовне културе.

Изборна настава одмереним задацима систематично развија различите психичке и ликовне способности ученика, а нарочито оне способности које подстичу њихово индивидуално и креативно изражавање.

Она додатно мотивише ликовне педагоге на усавршавање и примену савремених метода учења (ослањајући се и на савремена искуства дечије психологије) ради подстицања спонтаног и слободног изражавања ученика.

Због тога ова настава омогућава препознавање и развој даровитости ученика и њихових индивидуалних способности и омогућава постепено увођење ученика у област професионалне оријентације ка широком пољу ликовних делатности.

обзиром да постоје иницијативе за већом подршком даровите деце овим предметом, створена је могућност да се на време подстиче препознавање ове деце у чему би учествовали родитељи и васпитачи (педагози, психолози) у складу са индивидуалним способностима и њиховом дидактичко-методичком третману.

Изванредна постигнућа или могућности за велика постигнућа углавном се користе под називом даровитост (општи потенцијал) и талентованост (манифестована даровитост), под којима се подразумева бистрина, изузетност, супериорност, бриљантност, способност лаког и брзог учења. У редовним васпитно-образовним институцијама наставник има равноправан дидактичко-методички однос према заинтересованим и талентованим ученицима, ослањајући се на савремена искуства психологије која инсистира на развоју индивидуалних способности, што се односи и на образовање даровите деце.

Концепција овог изборног предмета посебан нагласак ставља на подршку даровитој деци која имају могућност да продубе знања у оним садржајима који се не могу реализовати у редовно-часовном систему. Стога је за израду овог програма стручна комисија ослонце тражила пре свега у програму обавезног предмета ликовна култура, како би се наставила корелација и продубила започета реализација садржаја. У реализацији ове наставе треба у складу са могућностима школе и креативностима наставника, инсистирати на већој афирмацији примењених уметности и визуелних комуникација.

Наставници су дужни да прате даровито дете и да га подржавају у раду инсистирајући на формирању збирке радова (мапе) и у сарадњи са родитељима у време наставе воде дневник и прате развој детета. Очувањем тежње даровитих ученика ка креативном изражавању заједно са овладавањем материјалима (развој техничке спретности и сензибилитета) доприноси се даљем ликовном образовању.

Смисао планирања садржаја програма изборног предмета цртање, сликање и вајање је да се утврде задаци на сваком часу који би најпотпуније развијали све ликовне способности ученика, нарочито способности које подстичу стварање, као и оне које омогућују стварање. Стога, градиво треба планирати тако да се постигне:

виши ниво опажања;
 оспособљеност примања;
 одговарајући ниво разумевања;
 способност поступања; Врсте
 плана:
 годишњи план;
 оперативни план рада (полугодишњи, месечни).

Годишњи план рада треба да садржи преглед ликовних целина и број часова предвиђених за одређене садржаје.

Оперативни полугодишњи план рада треба да буде детаљно разрађен и да садржи следеће рубрике: месец; основни циљ и задатак (васпитни и образовни) наставни садржај; облик рада; корелацију са другим предметима; средства и медије и примедбе у које се убележавају промене.

Остваривање садржаја:

Садржаје програма ликовне културе треба остварити:

примањем (учењем), тако што ће ученицима бити омогућено да стичу знања из области ликовне културе, савладавају технолошке поступке ликовног рада у оквиру одређених средстава и медијума и да упознају законитости и елементе ликовног језика;

давањем (стварањем) путем подстицања ученика да се изражавају у оквиру ликовних активности и остварују резултате (увек на вишем нивоу култивисања и јачања ликовне осетљивости).

За наставу ликовне културе, на основу садржаја и методичких облика усмерености васпитно-образовног процеса у правцу богаћења дечијег естетског искуства, одређени циљеви и задаци произашли су из ликовне уметности теорије стваралаштва и развојне психологије.

Овако конципираним програмом цртања, сликања и вајања наглашена је усмереност васпитно-образовног процеса у свим његовим временским сегментима-поједини часови, циклуси часова, проблемски кругови оперативних задатака и целине програма узрасних захтева - ка јачању ликовних способности ученика, затим ка богаћењу ликовног језика, а такође ка формирању позитивних навика и богаћењу властите сфере естетског искуства.

Претпоставка креативности ученика у домену ликовних активности подразумева да мотивациони садржаји буду разноврсни, примерени узрасту и интересовањима ученика. Методске поступке и облике рада наставник конципира усаглашавајући васпитно-образовне задатке (ликовне проблеме) са побуђеним интересовањем ученика да ове задатке прихвати на нивоу самоиницијативе, односно формираној властитој израженој потреби. У том смислу улога наставника наглашена је у фази избора и дидактичке припреме мотивационог садржаја, док избор теме

зависи од суштине ликовног задатка, односно конкретног садржаја којим се ученик мотивише у правцу одређеног ликовног проблема.

Проблемски захтеви овог програма имају карактер наставног садржаја, а теме су у служби реализације предвиђених задатака. У процесу припремања за рад темама треба посветити посебну пажњу како не би овладале садржајима (што је до сада показала наставна пракса). Као и у многим другим приступима и у овом случају се очекује креативан однос наставника приликом избора тема, зависно од ликовног проблема. Теме треба проналазити у повезивању са другим областима и то помоћу разговора са ученицима.

У структури садржаја наставног рада које се односе на практичне ликовне активности ученика подразумева се ослањање на шири избор ликовних средстава и медијума, односно савремених ликовно-поетских садржаја и искустава. У том смислу, ликовна осетљивост ученика остваривала би се и као припремљеност за активно учествовање у стварању естетских вредности које захтева наше време и као способност вредновања и критичког односа савременог тренутка. Овакав приступ доприноси непосредности доживљаја ликовног чина и поспешивању имагинативних

креативних могућности ученика те је од три елемента у структури програма, креативност, која у ствари значи способност да се нађу нова решења за један проблем или нови начини уметничког израза.

Структуру програма чине:

наставни садржаји који се односе на савладавање ликовног језика и упознавања садржаја ликовне културе, познавање дела ликовних уметности и елемената ликовне писмености;

креативност - способност да се нађу нова решења за један проблем или нови начини уметничког израза и остварење производа новог за индивидуу (не

нужно новог и за друге), за коју је претпоставка за подстицање, мотивациони садржаји практичних ликовних активности ученика који обухватају:

домен ученичких доживљаја;

домен корелације са другим васпитно-образовним подручјима.

ликовни медијуми и средства - коришћење ликовних дисциплина и употреба одређених материјала у обликовању, проширени медијуми.

У структури садржаја наставног рада које се односе на практичне ликовне активности ученика подразумева се ослањање на шири избор савремених ликовних средстава и медијума, односно савремених ликовно-поетских садржаја и искустава.

У том смислу, ликовна осетљивост ученика остваривала би се и као припремљеност за активно учествовање у стварању естетских вредности које захтева наше време и као способност вредновања и критичког односа савременог тренутка. Овакав приступ доприноси непосредности доживљаја ликовног чина и поспешивању имагинативних и креативних могућности ученика, као и методички квалитет у погледу опредељења комисије за измену и допуну програма ликовне културе у основној школи смањењем оптерећености ученика наглашавањем савремених медијума у ликовној и визуелној уметности у складу са савременим кретањима уметности.

Цртање: коришћење свих врста линија како би се постепено обогаћивало линеарно графичко изражавање и богатство појединоста на основу опсервирања или претходним вежбама рада по природи. Неопходно је анализирати перспективе, птичје, жабље, линеарне и инсистирање на прецизностима и детаљу са нагласком на односе величина, пропорције.

Сликање: обогаћивање скале појединих боја и њиховог композиционог односа и увођење у бојене вредности процесом рада по природи и илустровању. Сликарске технике и подлоге.

Графика: обогаћивање линеарног израза графичких површина, са постепеним свеснијим композиционим решењима. Обрада простора, врсте графичких техника, линорез, дрворез итд.

Вајање: тродимензионално обликовање, основни тродимензионални облици. Волумен и простор, општа оријентација у вајарским областима. Конвексно, конкавно, отворено и затворено, напрегнута и затегнута форма, продор, расцеп, тврда и мека форма. Функција пластике у архитектури, екстеријеру и ентеријеру, примењено вајарство, ситна пластика. Декоративна скулптура, орнамент. Вајарски материјали, чврсти материјали. Алати и процес рада при изради вајарског рада. Облици и умножавање вајарских радова. Садржаји и идеје у вајарским делима у историји уметности.

У реализацији ове наставе треба у складу са могућностима школе и креативностима наставника, инсистирати на већој афирмацији примењених уметности и визуелних комуникација. У овој настави садржаји наставног рада се односе на практичне ликовне активности ученика која подразумева се ослањање на шири избор савремених ликовних средстава и медијума, односно савремених ликовно-поетских садржаја и искустава из области примењених уметности. У том смислу, ликовна осетљивост ученика остваривала би се и као припремљеност за активно учествовање у стварању естетских вредности које захтева наше време и као способност вредновања и критичког односа према савременом тренутку. Стога се препоручују садржаји из области примењене графике и керамике.

Примењена графика: Основи примењене графике. Коришћење репродуктивне графике у индустрији. Графика у једној боји - нацрт за етикету. Графика у две боје -

нацрт за плакат. Графика у више боја - нацрт за насловну страну књиге (скица у колажу).

Графика и графички слог (коришћење графике летрасет-слова). Графика-скица за поштанску марку. Графика и амбалажа (кутије-нацрт и финални рад).

Плакат-извођење високом штампом. Плакат - нацрт - скица колажом.

Керамика: Увод у керамику. Историја керамике, керамички производи, технологија керамике. Стицање првог искуства у раду са глином. Мешање, гњечење, додавање и одузимање масе глине. Пластичне форме. Конкавне и конвексне форме, пуни и празни простори у разним функцијама (опека са шупљинама и слично).